

VAKERIBE
ANDAR O KANUNI PALA TROMALIPE KATAR E INFORMACIJE

Manganutno pala informacije save si javno importantna

Oficijelno lil kotar i Republika Srbija

-----MOTHOVIPE-----

Putarde Amalipaske	
Vakaripe andar o Kanuni pala tromalipe katar e informacije	
Kanuni andar o tromalo dikhipe pe informacije save si publikane importantna	
E egzemplora katar e forme pala lijepe katar e mangipa thaj rojbe thaj šematsko dikhipe sar kerelpe	
Šematsko dikhipe katar o lebe e informacijengo	
Ramosaripe thaj adrese katar nesave organa ando publikano thagaripe ande Republika Srbija	

Butikeribasko dikhibe e rashtrakre aparatesko

Putarde Amalipaske

Kana iklino o Kanuni pala e tromale informacije save si importatno pala civila e Themesko parlamento ande Republika Srbija ando novembar 2004. berš kerda baro drabo te nevljarel pe amaro judistikano sistemi. Akalesa naj kerdinol numa jekh katar e forme pala dijipe savo kerda o Evropako Konsili pala e phuvja i ande leste numa si kerdine vi dikhipe te vi amende akaharel pe e manušengo čhačhipe te dikhel so kerel o phuvjako aparati. Vi pala goda kaj akava si neve kanunija ande bari napja dikhel pe pe juridistikane standarda save si afirmišime thaj lije ande phuvja save si ande Evropako Consili ande leste si vi aktja savengi ocena trubul te dikhel pe . E bilačhipa ande nesave kontraverzni keripa andar o kanuni ka kerel godova savo si arbitro, e praksa. E praksa, lijipe e kanuniso ande realno a na normativno them, ka del nota na numa andar o kvaliteto katar nesave norme thaj zakona andar o tromalo dijipe kaj e informacije save si importatni numa vi andar neso so si majsemno, andar o kamiipe thaj mangipe e phuvjako te del čhačhipa pire manušen, na numa ande oficijalno vakaripe te goda avel vi ande čačo trajo gothe kaj vi trubul.

Goda ni ka avel loće. Neve čhačhipa e thanutnenge aven ando phučhipe vi averčhande interesa e manušenge vol kidipenge, e interesa save ande demokratsko amalipe naj legitimni. Neve čhačhipa vakaren vi neve mangipa pala e birokratija, savi goda ni kamel te lel. Neve čhačhipa si ande baro maripe e inercijasa savi si ande konzervativno amalipe, tradicionalizmo, ande amalipasi atmosfera ande savi o monopol pe informacije si “biašundipa” thaj mistifikacije si bare kontrole pe amalipase procesa.

Jekh katar majbare pharipa pala implementacija katar akava kanuni si bidžanglipe. Šaj dikhel pe, akana, kaj ni e thanutne ni e mediya naj pindžarde godolese so si lenge čhačhipa thaj sar šaj keren pe. Goda trubul te arlisarel pe. Te e thanutne thaj e mediya džanen kaj si len nevo kvalitetno lijipe te keren pire interesa, thaj vi godola save si divestune thaj godola save si.

Egzistencijalno, thaj vi godola save si apstraktno thaj dikhen pe pe ande mangipe te trajil pe ande demokratsko amalipe, o kanuni ka avel lačno. Godolese naj procesi kaj o Kanuni si sar jekh katar prioriteto mangipa pala o Manginutno pala e informacije katar civilno mangipe lija vi mangipe te kerel jekh vakaripe. Svato si andar o teksto savo si loko, claro thaj savo šaj pindžarel e thanutnen so si ando Kanuni save si čhačhipa pala save si garancija thaj sar šaj te keren pe godola čhačhipa majlaće. Kana o Themutno parlamento ande decembro 2004. berš man lija sar anglune Manginutno pala informacije save si importantni arakhlem na jekh no majbut rodipa save šaj aven prioritetna. Numa, mangipe te kerel pe o lil pala lijipe e kanunesko thaj mangipe te kerel pe jekh kampanja vi te naj sasa mangipe e krisoso sasa pala mande jekh katar fundone prioriteta. Po pharipe, thampal o arlisaripe sasa man but bare problem te o kriso kerel pe. E Manganutno naj sasa ni majelementarni forme pala e buti. Ni than, ni manuša savenca kerel buti ni šėja bućake. Gasavi situacija roda te sa goda kerav thaj arakhav. Ande jekh

vakti gasavi situacija pala mande sasa bari griža, sar ka kerel pe jekh gasavo kompleksno rodipe sar kaj si te kerel pe o lil.

Ločharipe avilo katar e bithagarutne organizacije. E grupa katar e bithagharne organizacije savi sasa ande Koalicija pala tromalipe katar e informacije, savengi buti koordinišada o Fondo pala putardo amalipe, ande kontinuiteto dija pala keripe ande afirmacija pala e ideje save sasa ando Kriso pala tromalolijipe pala e informacije thaj te goda kanuni lel pe. E Koolicija dija sa pester vi kana kerdini si e implementacija. E Koalicija kerda jekh timo ande save si e eksperta savengo reslipe sasa te kerel pe o projekto savo ka del amen o lil “Vakaripe andar o Kanuni katar o tromalipe e informacijengo o ekspertska timo e koalicijako sasa: Vladimir Vodinelić, Saša Gajin, Tanasije Marinković, Dejan Milenković, Nemanja Nenadić, Tamara Lukšić-Orlandić thaj Svetislava Bulajić. Ande buti sa jekh sasa vi o Miljenko Dereta, Anđelka Marković, Igor Bandović thaj Aleksandar Resanović. O dijipe pala o projekto Vakaripe dija e Misija katar o OSKE ande Srbija. O projekto dija amen teksto savo sasa pala o majbaro gendo e manuŝengo thaj nesave keripa andar akava kanuni sasa majhaćarde thaj gaja sasa vi majloke te kerel pe akava čhačhipe.

Ando april ande akava berš sasa inkaldo akava “Vakaripe andar o Kanuni pala tromalolipe katar e informacije. O inkaldo sasa o Fondo pala putardo amalipe. Sasa kerdini vi e kampanja pala afirmacije andar o nevo Kanuni. Savo me sar Manginutno kamlem thaj savi kerdem. Naisarav e Koalicijake pala tromalo lijipe katar e informacije thaj Misijake andar o OSKE ande Srbija. But naisarav kaj e inkaldine čhačhipa sasa dije e Manganutnoske. O rezultato godoleso si vi inkalipe katar o “Vakaripe andar o Kanuni pala tromalo lijipe e informacijengo save si publikaki” savo si zala majaverčhando no so sasa angluno numa si le vi majbaro tiraži.

Akava Vakaripe si lačho ramosardo teksto. Numa, ka avel lačho thaj ka avel le sebepi sose te pire kvaliteta del ande praksa. Me paćav kaj ka avel gaja. O Vakaripe na numa ka avel pala e thanutne thaj e medija te majloke keren piro čhačhipe savo si len vov šaj vi te e thagarnenge ločharel te keren goda so lendar rodel pe. Te avela goda gaja, ka ločharel po baro drom te amaro amalipe avel demokratikano, putardo amalipe, thaj te jekh drabo avel majzuralo thaj majlačho.

Manginutno
Rodoljub Šabić

Vakaripe andar o Kanuni pala tromalo lijipe katar e informacije

»Savore šaj te roden čhačhipe te džanen sa e informacije save se e thagarne, numa ande slučaja pala save o Kanuni vakarda averčhande. Te e thagarne ni den e informacije e manušen save goda roden, godova savo rodel e informaciya šaj te avel kaj o Manginutno pala e informacije save si importantni thaj te pe aver rig, savi si ando Kanuni, lel piro čhačhipe.«

I Sose si ando Kanuni? - “E informaciya si kiseoniko e demokratijako”

Štar si anglune sebepija pala lijipe katar akava Kanuni:

- Adivesutne amalipe ačhen pe ideja kaj e informaciya si kiseoniko pala e demokratija thaj kaj e manušen isi interesi te džanen andar e phuvjake buča. O manuš šaj te kerel kontrola e phuvjake organengo te o informacije save si e phuvjake organen šaj te lel. O tromalo avipe dži kaj informacije save si kaj e phuvjake thagarne del šaipe te e thanutne aven majlače informišime, phuvjake butarne majlače, thaj gaja si majckno šaipe te kerel be bilačhipe thaj šaj pačaven pe manuškane čhačhipa thaj tromalipa;
- E žurnalista thaj e mediya ande demokratikano amalipe, sar kan thaj jakha manušenge, si rola te keren kontrola katar e phuvjake organa. Hakaja formake te avel len šaipe kaj e informacije den forme te majlači avel e buti katar e phuvjake organa.
- E lače demokratikane amalipa dikhen vi pe goda ande li kanuni andar o tromalo lijipe e informaciya thaj te lače keren le. Sar kaj amen si Kanuni, pe savore si, a majbut pe žurnalista te len e informacije thaj te len e demokratija gothe kaj o maripe si majzuralo ande phuvjaki birokratija savi informacije andar piri buti arakhel katar e manuša;
- Te lena akava kanuni, o senatorja andar e Themutno parlamenti kerde jekh forma pala dijipe ande Consili Europako. O Consili Europako ando februari 2002. berš anda Rekomandacija e phuvjange save si dženutne te den šaipe te dikhel pe e publikako dokumenta thaj gaja akharda lende pire kanuneske arakhen intereso e manušengo te kerel kontrola katar e phuvjake organa. Amaro Kanuni ande bare napia si jekhtano sar vakaren e standarda andar e Rekomandacija Europako Konsileski. Ačhel vadži te ando trajo dikhel pe gadiči e phuv kamel te kerel goda so vakarel o kanuni thaj goda na numa ando vakaripe, avel majpaše dži kaj Europake phuvja kaj si e demokratija. Te bi avela pe dži kaj goda reslipe šaj te ločharel akava vakaripe.

II Fundone hakaja andar avipe dži kaj e informacije

1. Informaciya savi si importantno pala e manuša

Sa e informacije save si e manušen si la interesi te džanel, a savi si kaj nesavo thagarne organi, si informaciya savi si importantno pala e manuša. Jekhtane si is li voj informaciya

savi si ando dokumento savo si kerdino ande buti kaj o organo vol andar lesi buti, sar kaj maj semno si li o hanig e informaciyako o thagarno organo vol khonik aver. Naj vasno ko vakarel e informaciya, ksi li voj ande dokumento, filmo, fotografija, audio traka, vol ando elektronsko lil vol nesavo aver medij. Majpalal, naj importantni ni niso aver andar e informaciya, egzemplo, kana o dokumento si kerdino, sar o organo avilo dži kaj e informaciya thaj aver (dženo 2.).

Egzemplo 1: Gadiči love si dino e Prezidentose pala lese droma ando 2004. berš? Gadiči love si dino andar o budžeto Srbijako, a ko dija vadži love?

Egzemplo 2: Naj importatno kana e informaciya si kerdini.

Ande Slovenija sasa akava: godova savo rodel informaciya dija e phuvjake agencijake rodipe te dikhel o ramosaripe katar o bešipa, a e Agencija ni lija o rodipe godolese kaj vakarda kaj o bešipe sasa kerdino majanglal no so si kerdino o Kanuni andar tromalo avipe dži kaj e informacije. O Manginutno andar godaja phuv vakarda kaj o dikhipe ande godo ramosaripe trubul te del pe. Goda šaj aščaras vi ande Srbija- naj importantno kana o dokumento si kerdino, importantno si te lesa kana rodel pet e vov si ande organo katar o thagaripe.

Šaj vakaras, kaj informaciya savi si importantjo pala o amalipe ka pindžaras la pe akala duj elementa:

a) te svato si andar e informaciya savi si ande organo katar o civilno thagaripe; thaj

b) te svato si andar e informaciya savi trubul te džanel o amalipe.

Andar e li duj akala elementa ando ramosaripe majdur ka vakaras.

2. O organo katar o civilno thagaripe

O organo katar o civilno thagaripe si:

- sa e phuvjake organa, egzemplo, Themutno parlamenti, Prezidento Republikako, Thagaripe, ministerijuma, šerutne, agencija, institucije, thaj aver organa, krisura, vi o ačhimosko kriso, thaj aver;
- biphangle organa save si ande kanuni, sar kaj si Radiodifuzno saveto, Komisija pala lila save si thagarne, Manginutno pala dikhipe e informaciyako save si importantni pala o amalipe, Ombdusmani thaj aver organa andar e teritorijalno autonomija, dizja thaj komune, sar kaj si o parlamento andar Autonomno kraina Vojvodina, foroski thaj komunakro parlamenti, foroske thaj opštinski šerutnipa, saveta katar e nacional minoritetura thaj aver;
- e organizacije savenge si dino te keren nesavo thagaripe, nesave publikane funkcije, sar kaj si firme pala elektrodistribucija, telekomunikacije, komunalni buća, panjesko sistemi, kanalizacija, vunati thana, javno parking, dizaki trafika vol nesave aver organizacije sar kaj si advokatsko vol inžinjersko komora, Themutni biblioteka , Instituto pala arakhipe thaj aver;
- aver judistikane organa save kerda, vol savengi sasti buti vol kotor del finansije nesavo organo savo vakardam sar kaj si: anglal skolake institucije, fundone thaj maškarne

škole, rodimaske instituta, fakulteta, univerziteta, dukhavne khera, klinike, sastimaske thana, rehabilitacione centra, khera pala purane, teatra, koncertni agencije, kulturake khera thaj aver.

Gaja vakardino, e informacije save si importantni pala e manuša sis a godola informacije save si kaj e šerutne organa (dženo 3)

(O ramosaripe thaj adrese katar sa e šerutne organa si ande prilogo 3)

3. O čačo interesi te o amalipe džanel

Ko kanuni o čačo interesi e amalipaso andar sa e informacije save si kaj e thagarno. Goda savo rodel informaciya ni trubul te del ispati kaj si le interesi pala nesavi informaciya ni te vakarel kaj si le čačo interesi. O organo savo si thagarno ni tromal te godolese savo rodel informaciya sose vov goda rodel (dženo 15, kotor 4).

Te o organo katar o thagaripe ni del manušese savo rodel nesavi informaciya, lesi obligacija sit e del dokazo te ando konkretno procesi goda kerel te arakhel nesavo zuralo interesi, sar kaj si interesi andar o phuvjako arakhipe, vol ni dijipe pe aver manuša. Sar goda šaj dikhel pe ka vakaras tumenge ande aver (II) kotor vakaripaso. Pe akava than vadži šaj vakaras kaj si pravilo andar e privilegovano infromacije – o thagarno organi ni tromal te del informacije save si pala dijipe thaj arakhipe katar o trajo thaj sastipe e manušengo thaj trujalipe e trajoso (dženo 4). Kana dikhen pe akala informacije o organi ni tromal te del dokaza kaj e amalipe naj čačo interesi te džanel pala lende.

Egzamplo 1: Jekh manuš majanglal no so đelo andar e Srbija ande 40-ti berša ando nakhlo šelberšipe thoda jekh čupo e galbenenca ande nesavi voždovačko than. Pe orijentira andae goda vakti phenda pe mapa kaj si o thagaripe thaj dije pire unuko. O unuko savo si andar e Kanada, angluno drom avel ande Srbija thaj dikhel kaj e paposi mapa naj lači akana, godolese kaj pe goda than akana si khera vol parkura. Numa, Ašunda andar o Kanuni pala tromalo lijipe katar e informacije vov rodel ande arhive thaj lel e planura e phuvjake andar avrčhande vakta, thaj gaja arakhel o than kaj si o than. Vov khanikase ni vakarda sose trubul le godola purane planura. Počinel numa so goda so trubul le pala kopije e dokumenta save roda te inđarel len pesa te arakhel o thagaripe.

Egzamplo 2: Pe teretno vozoso bešipe Beograd –Dorćol o vozo inkljistilo andar e šina, thampal goda avilo dži kaj o čhudipe nesoso so sasa bilače. E žurnalista rode katar e foroske thagarne thaj Ministastvo pala arakhipe katar o trajo te del pe lenge irisaripe pe phučhipa:

- Sar savi si godaja matarija?
- Si li opasno pala manušengo sastipe?
- So e manuša ande goda trujalipe trubun te keren?
- So ka keren e phvujake organa te ačhaven sa goda?

4. Čačhipa te len pe e informacije

Štar si fundone zakonski čhačhipa te šaj dikhen pe e informacije save si importantni pala e manuša (dženo 5):

- čhačhipe e rodimaso te avel lese vakardino si li e thagaren informaciya vol šaj avel dži late;
- čhačhipe rodimaso te del pe lese informaciya savi si importante gaja kaj ka del pe lese šaipe te dikhel o dokumento ande savo si e informaciya;
- čhačhipe rodimaso te pokinel e kopije katar e dokumenta ande save si e rodini informaciya thaj
- čhačhipe rodimaso te del pe lese kopija e dokumenta save ka bičhalel gaja kaj ka pokinel pe adresa pe pošta, fakso, elektronski vol nesar aver.

Andar e privilegije te neso pokinel pet e bi kerena pe e kopije katar e dokumenta ka vakaras tumenge majbut ando kotor IV ando vakaripe.

Godova savo rodel si le čhačhipe pe čači thaj sasti informaciya a o organo savo si thagarno savo dija bičači vol bisasti informaciya tradel pe phaglige krisesko (dženo 46, t. 4) O organo katar o thagaripe pokinel o bilačhipe savo kerda ten a dija e informaciya.

Te e rodini informaciya si pala amalipe, čhačhipe si godoleso savo rodel e informaciya te rodel te o organo bičhalel le gothe kaj si diji gasavi informaciya.

Te ando dokumento si kotora save naj pala amalipe, godova savo rodel šaj te rodel te o thagarno organo del le aver kotora andar goda dokumento.

Egzemplo: Investitori lel rodipe katar o Republikako geodetsko zavodo te kerel elektronsko kopija katar o snimko pala e katastersko parcela G -126/28 andar e katastarsko Komuna Vračar thaj rodel te del pe lese e kopija elektornsko poštasa.

5. Kas si čhačhipe te lel informacije?

Sare, thaj si jekhtane uslova, si len čhačhipe te aven dži kaj informacije. Naj vasno si li godova savo rodel informaciya andar e phuv vol avral, si len than kaj bešel pe teritorija e Srbijaki vol pe aver than. Našti kerel pe diskriminacija godolengi save roden e informacije pe goda so si lengi nacionalno, etnikano lijipe, religija, rasa, polo invaliditeto thaj aver.

E čhačhipa save si sa e manušen si vi e manušen vi e pravni manušen. O kanuni del šaipe pala jekhtano tretmano sa e žuranilsten thaj medijen (ačhavel pe e diskriminacija). O organo andar o thagaripe trubul te del love pala o bilačhipe, te o dijipe aktar nesave informacije dija šaipe numa nesave žurnalisten vol medijen , vol e akalenge o avipe dži kaj e informacije sasa dino averenge na (dženo 7 thaj 44).

Egzemplo 1: Pindžardo rusko kerdino pala e kontejnera rodel katar e komunalno servisi ande Komuna Vršac kopija katar e tendersko dokumentacija andar god ate rodel kontejnera pala forosko šlajipe. Akava rodipe našti ten a lel pe godolese kaj goda savo rodel našti te avel goda savo del devibe po tender, ni o dijipe katar e kopija pala dokumentacija našti te avel maj but pokindo no so si goda so trubul te kerel pe.

Egzemplo 2: NIS lel rodipe katar jekh žurnalisti te del pe lese informacije andar goda gadiči si nafta thaj andar savi phuv si liji ando nakhlo berš. O NIS šaj te vakarel ando amalipe sa akala informacije pe konferencija pala e medija numa goda naj neso so vov trubul te kerel. Numa, ten a keda goda, trubul te del irisaripe e žurnalisten ando vakti savo goda trubul te kerel pe. Numa, te vadži neso rodel pe katar o NIS katar aver žurnalista vov trubul te del irisaripe sa e žurnalisten andar sa godola informacije thaj te savore von aven jekhtane.

6. O manginutno pala dikhipe katar e javni informacije – nevi institucija ande judistikano sistemo

O manginutno si phuvjako organi savo si thodino akale neve kanunisa. Lesi buti sit e del griža te lače kerel pe o dijipe katar e informacije save si importantni pala o amalipe, a majbut andar goda:

- te anel odluka andar e roiba pe odluke katar e thagarne;
- te kerel thaj te inkalel vakaripe e praktični vakaripasa sar te len pe e čhačhipa save si ando kanuni.
- te del kaj e Themutno parlamenti e raporta andar goda sar e manuša andar o thagaripe len o kanuni.

E Manganutno si lesi kvalifikuimi buti. Ande piri buti o Manginutno si korkore thaj biphanglo numa goda ni gndisarel kaj ntrubul te rodel vol te lel rodutne ljila thaj directive pala piri buti katar e phuvjake organa thaj aver manuša.

III Kana o lijipe katar e informacije save si importantni si phando vol našti kerel pe?

1. Fundono hakaj: trinkotoralo varo.

Godova savo rodel informacije našti lel numa sa e informacije save si ando thagarno organo.

O organo katar o thagaripe ni trubul te del rodini informaciya ande konkretno slučaj ke si lije trin napia (dženo 8, st.1):

1. te jekh katar e interesa save si ande Kanuni si averčhando no so si intereso godoleso savo rodel te džanel;
2. te bi te lel pe akaja informaciya avela averčhando no so si o interesi;

3. te o mangipe te arakhel pe o interesi si averčhandi no so si o interesi e manušeso savo rodel thaj dikhipe sar si e merila katar demokratsko amalipe.

O rodipe (testo) si li o tahgarno organi ando sklado e kanuneja ni del o rodipe thaj godolese si le trin kotora: 1. si li o rodino dikhipe del arakhipe katar nesavo Kanuni katar e interesa (dženo 9, 13 thaj 14) thaj te phenel si li goda gaja, 2. te si len šaipe te o rodino dikhipe goda interesi sasa čače bikerdino ande konkretno egzemplo, 3. si li god ape dikhipa katar o demokrarikano amalipe si li čače te na len o lijipe informaciyo.

Egzemplo: Vakaras kaj e stručnjaka andar o Ministarstvo pala e finansije kerde elaborate andar o bilači kaj nesave oblika katar o dini, a godolese si goda kaj si bilačhipa ande regulative bilače kontrolni kapaciteta, thaj te dikhas o elaborato, godolese kaj o butako materijali, si le statuso katar o oficijalno bilačhipa. O žuranlisti savo kerel buti pe ekonomikane phučhipa kerel tema bilačhipa ande poreski ločharipa thaj del o rodipe ando savo si akala phučhipa: Si li o Minsitarstvo katar o lijipe e neve kanunesko dikhla nesave bilačhipa kaj e poreski ločharipa? Ande savi oblast e bilačhipa si majbare? Gadiči si godola bilačhipa thaj sar save si e sebebija kaj si kerdine e bilačhipa?

E irisaripa pea kava phučhipa si ando elaborate saveso statuso si oficijelno biašundipe. O biašundipe kaj o elabroato kerdini sip o automatuzmo, godolese kaj svato si andar o butako materijali, numa goda si fakti kaj o biašundipe pe sakova molipe thaj te arakhel pe. Ando konkretno situacija si amalipaso itneresi ando bilačhipa ande regulative vol kontrolni kapaciteta katar o džanglipe, te bi goda lačharela pe. Pe aver rig džanglipe katar godola bilačhipa, majanglal no so lačharne pe, šaj te avel katar majbaro bilačhipa pala poreski ločharipa (seriozno bilačhipa ando konkretno situacija). Šaj phenas, lačo sebebija (trubul te avel ande demokratikano amalipe) te o bišaundipe avel vadži zala te avel lačharipe katar interventna napia save ka hasaren o problemi (te lačharen e regulative vol te bararen e kontrola), a o žurnalista šaj te lel irisaripe gasavo (savesa ni ka avel bahtalo). Ande sakova procesi, thampal so si kerdine napia, vol kana nakhel nesavo vakti pala lengo lačharipe thaj anipe, avela bi majcikno šaipe te e informaciya ni ašunelpe ande savi si o elaborato, itakaj kaj o dokumento si "biašundo".

2. Save interesa si ando Kanuni?

Kanuni (ando dženo 9, 13 thaj 14) thol sa e interesa save šaj te aven averčhande no so si o interesi e manušeso savo rodel te džanel. Avral akava interesi naj ni jekh pe savo o thagarno organi šaj te ni del e informaciya. Goda si akala interesa:

* trajo, sastipe, arakhipe vol nesavo aver lačhipe nesave manušeso (dženo 9 stavo 1, t 1);

* ačhavipe vol dikhipe katar o došalipasko bangipe, dijipe po krivično bangipe, keripe andar o angalkrivično postupko vol krisesko procesi, vol keripe katar e anglokrisipe vol keripe e doš, vol keripe kaj o aver judistikano keripe katar postupko, lače keripe thaj judistikano krišipe (dženo 9, st.1, t.2);

- * arakhipe e phuvjako, nacionalno vol javno arakhipe, maškarthemjutne relacije (dženo. 9, st. 1, t. 3);
- * o mangipe e phuvjako te lel ekonomikane procesa ande phuv, lijipe katar ekonomikane interesa (dženo 9, st. 1, t. 4);
- * phuvjake, oficijalno , bućaki thaj aver thajna (dženo. 9, st. 1, t. 5);
- * ačhavipe katar bilačhipe pe čhačhipa te len pe e informacije (dženo 13);
- * čhačhipe po perosnalniteto, po dikhipe thaj aver informacije save si pala goda (dženo 14)

3. So si seriozno bilačhipe ando konkretno situacija?

Te bi o rodino dikhipe kaj e informaciya šaj te ačhavel pala arakhipe katar nesavo interesi, goda naj sa te bi vakarela pe kaj naj čhačhipe ando fundo e Kanuneja. Trubul te dikhel pe si li ande konkretna situacija te goda interesi te lel pe informaciya kaj si seriozno dijo po leste. Goda gndisarel kaj o lačhipe: seriozno dija pe nesavo trajo, sastipe, arakhipe vol bilo savo lačhipe kaj o nesavo manuš;

- * seriozno dija , ni kerda vol ni dija te arakhel pe nesavo bangipe,
- * dijipe po došalipaski buti, inkalipe katar o anglal krivično dijipe vol krisesko keripe e presudako thaj keripe e kaznako, keripe katar aver judsitikano postupko, vol fer keripe thaj judistikano sudjenje;
- * seriozno dijipe pe phuv, nacional vol javno aarakhipe, maškarthemunte relacije;
- * but cknjarda o keripe e phuvjako te kerel ekonomikane procesa ande phuv, vol keripe katar čače ekonomikane interesa;
- * kerde phare judistikane vol aver posledice pe interesa save si arakhle e kanuni savi si anglal e interesa pala o dikhipe pe informacije save si phuvjaki, službeno vol butaki thaj aver tajna;
- * kerda seriozno bilačhipe po čhačhipe pe dikhipe pe informacije;
- * seriozno dija po čhačhipe po personaliteto, po dikhipe thaj aver čhačhipe e manušese pe savo e rodini informaciya del.

4. Mangipe ande demokratikano amalipe

Ande demokratikano amalipe naj namngipe te rodel pe nesavo dikhipe:

- te godolese našti te arakhen pe e interesa save si ando Kanuni, vol
- Te godola interesa šaj te keren pep e aver rig, vol
- te godolese ni del pe šaipe te dikhel pe e informaciya ande majbari mera so so si lače te arakhen pe akala interesa.

Ande but situacije ande save ande bi-demokratikani thagarni našti te dikhen e thanutne kaj si e infromacije, ande demokratikano thagaripe naj čače te ačhaven pe lenge o dikhipe. O thagarno organi trubul te kerel merila katar o demokratikano amalipe, thaj te dikhel si li ando konkretno situacija o dikhipe e informacijako seriozno dija pe nesavo interesi savo si ando Kanuni. Godolese kaj ando demokratikano amalipe, o thagarno

organi ka delšaipe po dikhipe, itakaj kaj si seriozno dijipe pe nesave katar o interesa majbut po javno interesi, te e informaciya si kana vakarel o kanuni katar e thagarni rig, majbaro ovlašćenje, thaj bilačo keripe e butako thaj aver.

Egzampla

O thagarno organi fundono ni del rodino dikhipe, sar vakarel o egnzamplo, akale informacijengo:

- * Savo si nevo identiteti I arakhade ispati Petar Petrović thaj kaj si vov akana?
- * Sar save si operativni aktivnosti, kaj thaj kana e policija kerda a save kamel te kerel te astaren pe duj phande andar e Sremsko Mitrovica?
- * Ande savo vakti e samatrendakri patrola mašakar e punkta A thaj B pe granica e Makedonijasa
- * Transkripto svatosa Prezidentoso Srbijako thaj Prezidento e Republikako Francuska.
- * Sar save si strateški rezerve katar e nafta pe savi o Governmenti šaj te dikhel kana avel o naftno bilačhipe?
- * Ko kerda o roibe po tender, te e ifnroamcija rodel pe majanglal no so si vakhti pala prijava?
- * Rodipe katar baro gendo e informacijengo, šaj phenas, gendja andar sa e dije masekeske love sa e manušegne save kerde buti ande nesavo ministarsvo, vol bihaćardo but drom rodino rodipe katar jekh informaciya savo lija.
- * O data andar o medicinsko kartoni katar o Mirko Mirković, savo ni kamla te dikhen pe godola podatke, naj inćardino pe javno funkcija pe save godola podatka bi avena vasni, thaj nip ire trajosa dija mangipe te godaja informaciya rodel pe.
- * So arakhada o thagarno organi kana kerda finansijsko kontrola katar o privatno firme vol so sip e nesavo logari manušengo?
- * Majanglal no so si dijo te dikhel pe o Kontrakto savi o Themesko Parlamenti kerda e pindžarde manušesa savo đilabel te đilabel pe nevoberšesko concerto, podatka andar e adresa thaj gendo katar leso conto ande dokumenta ni ka dikhel pe.

5. Vakaripe andar goda si li o rodino dikhipe bi dijo si li ando rami e Kanuneja

O thagarno organi, savo ni del o dikhipe, trubul te phenel kaj ando konkretno situacija naj čačo interesi godoleso savo rodel te džanel (atiklo 4). Po mangipe e rodineso, o Mangutno thaj aver organa keren arakhipe e čhačhipengo po tromalo lijipe e informacijako, ka dikhen andar akava trinkotalo testo, kerda li o thagarno organi lačhe. Andar godava procesi ka vakaras tumenge majbut ando kotor IV.

IV Keripe pala lijipe e čhačhipengo po tromalo dikhipe katar e informacije save si javno importantni

1. Sar kerel pe o postupko?

O keripe pala lijipe e čhačhipaso po tromalo dikhipe e informacijengo save si javno importantni kerel pe kaja kaj del pe o mangipe kaj o službeno manu savo si ando thagarno organi save si e informaciya. Te o oficijalno manuš pe goda mangipe naj lijo, pala o keripe si thodino godova savo si thagarno organi (dženo 38).

O rodipe šaj te del pe vi ande ramosardo vi ando vakerdi forma. O thagarno organi šaj te vakarel sar savo si o ljil pala o mangipe, numa šaj dikhen o mangipe savo naj kerdino pe gasavo obrasco. Kana e informaciya rodel pe usmeno, o mangipe vakarel pe ando ramosaripe savo kerel o ovlastime manuš andar o thagarno organo pala dikhipe e informacijengo.

2. So si ando mangipe?

O manuš sasvo rodel informaciya ando mangipe thol:

- anav katar o thagarno organi,
- piro alav, angluno alav thaj adresa, bešipe kaj sit e si juridikako manuš,
- ramosaripe e informacijako savi rodel pe,
- thaj aver podatka sasve ločharen te arakhel pe e informaciya.

Egzemplo: O žuranlista dikhel pe Themutno parlamenti thaj rodel ifnormacije andar o lijipe katar e električno energije. Numa, po rodipe vakarel kaj o ovlastime manuš andar e Themuntno parlamenti vakarel kaj gasave informacije šaj te arakhen pe ando materijali savo si kidino pala mangipa andar o skupštinisko anketno odbori savo kerda godaja tema ando 2004. berš.

Godova savo rodel informaciya katar o thagarno rogani šaj te rodel:

- vakaripe si lende rodini informaciya,
- te del len šaipe te dikhen o dokumento ande savo si e rodini informaciya,
- te del pe lese kopija katar goda dokumento,
- te del pe lese kopija e dokumentosi poštasa vol nesave aver.

Trubul importantno te vakarel pe kaj godova savo rodel e informaciya ni trubul te vakarel so si o razlogo pala goda kaj vov del o mangipe.

(E forme pala o dijipe e mangipaso thaj žalbako šaj te arakhen ando prilogo gendo 2)

3. So kerel pe te o mangipe si bisasto vol bilačo?

Ovlastime manuš savo si ando thagarno organi trubul te sikavel godole savo rodel informaciya te čhudel sa e bilačhipa te o mangipe si bisasto (naj le sa e podatka) vol bilače kerdino (ni hačarel pe so rodel pe). Te o rodino manuš ni čhudel sa akala bilačhipa ande vakardino roko, a e bilačhipa si gasave kaj po mangipe našti kerel pe o thagarno organi ka anel phando lafi kaj nil el o mangipe godolese kaj si bilačo.

Egzemplora:

** O godova savo rodel informaciya bičhalel mangipe po foro Niš a na vakarel o organo pala savo si o mangipe (egz. Šerutno manuš, forosko bešipe, vol themutno parlamenti)*

** Godova savo dija o mangipe rodel te irisaripe del pe lese elektronski, numa ando mangipe ni vakarel piri elektronsko adresa.*

** Godova savo rodel informaciya bilačhe ramosarel piro alav thaj angluno anav.*

** Godova savo rodel informaciya bičhalel o mangipe pe memorandumo e organizacijako, numa vakarel piro personalno adresa teletel o ramosasripe, thaj našti džanas bičhalel li o mangipe ando piro alav vol ande alav pire organizacijako.*

** Godova savo rodel e ifnormacija rodel informacije andar goda gadiči o thagarno organi del pala o počinipe katar e telefonoskre pokibaske lila, numa ni vakrel o periodo pe save si o rodipe (ande nakhlo čhon, nakhlo berš, gadiči si planirime pala e budžetnsko berš thaj aver)*

4. Vakti ande savo o thagarno orgnai trubul te kerel buti po mangipe godoleso savo rodel e informaciya

O thagarno organi trubul ten a ačhavel pe, a majpalal ando roko katar 15 dive kana roda o mangipe kerel po goda so roda o manuš savo rodel e informaciya. Goda gndisarel kaj o thagarno organi trubul te ande goda roko vakarel godolese savo rodel e informaciya si li informaciya leste thaj te del le šaipe te dikhel o dokumento ande savo si e rodini informaciya, thaj te del le e kopija katar goda dokumento. Te naj le šaipe, andar e lačhe hanig, te kerel goda trubul te vakarel lese kaj našti thaj te vakarel avr roko kana ka kerel o mangipe, a savo našti avel majbaro katar 40 dive kana si lijo o mangipe.

O thagarno organi šaj te kerel o mangipe e manušese savo rodel e ifnromacija ando roko katar 48 sata katar o prijemo mangipaso te o mangipe si pala e informaciya andar:

- **arakhipe e trajoso thaj tromalimaso e manušeso,**
- **dijipe vol arakhipe katar manušengo sastipe**
- **dijipe vol arakhipe katar o trajoso trujalipe.**

Goda savo rodel ifnromacija šaj te kerel žalba e Manginikoske te o thagarno organi ni irisarel ande roko pe leso rodipe.

Egzamplo: Godova savo rodel informaciya ka bičhalel ande anglalskolaki institucija ande piri Komuna mangipe te lel kopija katar edukuibaske planura pala e čhavore saven si trin berš (egz. Godolese kaj si le gndipe kaj e o sikavne ni keren buti lese čhavoresa lačhe). Šaj phenas vi te si gasave dokumenta, goda savo rodel informaciya lično dija mangipe kaj o ovlašćeno manuš ande ustanova kaj akale manušese trubul zala vakti te arakhel o dokumento thaj te kerel kopija. Dikhas kaj pe goda rodipe šaj te irisarel pe te na aščarel pe thaj o thagarno organi goda trubul te kerel.

Te o službeniko savo si ande angliskoralki institucija si le vi aver buta (pala keripe pe aver mangipa vol si le aver buti savi kerel), šaj kaj našti te kerel mangipe numa trubul te del le e kopija katar o dokumento del ando roko katar 15 dive (ka del le love pala goda).

Te godova savo roda e informaciya mangla vi dikhipe ande verefikuiimi literature po fundo godoleso savo si vaspitni planura kerdine (a sasvi, po egzemplo šaj te arakhel pe vi ande biblioteka thaj dokumentacija e Institucijakri), o ovlastime manuš, thampal o prijemo mangipaso ka kerel pe leste ande napia ande savi šaj bi ten a kerel pe goda (den kopije kata o edukacijakro plano) a ka bičhalel e manušese savo rodel dikhipe ando stručno literature šaj te kerel pep ala 40 ande thana ande Ustanove (te dikhel pe majdur o roko savo si pe oficijelno manuš šaj te dikhel gasavi si goda literature thaj te kerel la sasr bi e manušese dela pe po dikhipe.

5. Sar o thagarno organi kerel kana del šaipe te dikhen pe e informaciye?

O thagarno organi e lileša vakarel godoleše savo rodel e informaciya:

- si le vol naj le nesavi informaciya;
- šaj lit e dikhel o dokumento ande savo si e rodini infoamcija ande službeni prostorije kaj o thagarno organi ande jekh vakti thaj po jekh forme;
- ka del le vol ni ka del e kopija katar akava dokumento thaj ka del love pala kopija vol bilačhipe.

Kana o thagarno organi šaj te del godoelse savo rodel e informaciya ka dikhel e informaciya, andar goda ni ka kerel nesavi solucija, no ka kerel oficijelno beleška.

6. Sar kerel pe akava čačhipe?

Dikhipe ando dokumento ande savo si rodini informaciya šaj te kerel pe opremasa savi si ande thagarno organi, numa te goda savo rodel informaciya rodel te goda kerel pire opremasa.

Godova savo rodel e informaciya šaj andar lačhe mothovde hanig te rodel te dikhel o dokumento ande aver vakti no so si lese vakardino ando vakaripe andar goda.

E manušese savo našti bi avere manušeso dikhel o dokumento, ka del pe šaipe te goda kerel godole manušesa. .

Te ando o thagarno organi si o dokumento ande savo si e rodini informaciya pe čhib pe savo si dino o mangipe, trubul te godoleše savo rodel e infoamcija thol o dokumento pe čhib pe savo si o mangipe rodino.

7. Sar te kerel pe čačhipe pe kopija?

O thagarano organi del e kopija e dokumentosi ande savo si e rodini informaciya ande forma ande savi si inforamcija (fotokopija, audio kopija, vodio kopija, digitalno kopija thaj aver.)

Te naj len tehnikane šaipa te keren kopija e dokumentosi ande forma ande savi si e informacije, o thagarno organi ka kerel kopija ande aver forme vol ande savi informaciya si, o thagarno organi ka kerel kopija ande aver obliko ande forma ande savi si e informaciya, thaj o thagarno organi ka kerel kopija ando aver obliko vol ka vakarel manušese savo rodel e ifnormacija kaj šaj kerel kopija pire opremasa.

Te o thagarno orgni ka del o dokumento ande savo si rodini inforamcija po čhib pe savo o mangipe si lijo, trubul te del le kopija pe čhib pe savi si lijo.

Egzemplo: Goda savo rodel informaciya akharel o Auto moto khedipe mangipasa te del pe lese e fotokopija katar o kolor posteru ande savo e dramutno akharen pe te na len e mobilni telefona kana traden o vordon. O thagarno manuš andar o Saverz, vakarel kaj o posteru si baro, sar vi goda kaj ando Savez naj Fotokopi ande coloro numa kalo-parno. Godolese vakarel godolese savo kerda o mangipe kaj šaj dele numa gasavi kopija savi bi avela vi 20 % majckni katar o originali.

Godova savo rodel e ifnormacija lel e argumenta katar o Khedipe, numa rodel te kerel korikore o poseteri pire digigalni foroaparatoso, thaj ka avel le šaipe te kerel kopija pe aver than savi si majpaši kaj o originali, a o thagarno manuš kerel goda gaja.

8. Gadići mol o dikhipe e informacijako?

Vakaripe andar goda li si e thagarne organo e informacije, sar vi dikhipe ando dokumento ando savo si gasavi informaciya si bilovengo.

Godova savo rodel informaciya trubul te pokininel e pokiniba pala keripe kopijako thaj lako bičhalipe. E troškura katar e kopije del e Tharani Srbijaki.

Katar o mangipe te pokinen e kopija tromale si:

- žurnalista te e kopija keren te bi kererna piri buti;
- amalipa pala arkhipe manuškane čačhipengi, te e kopija roden pala reslipa pire amalipase;
- sa e manuša , te e rodini informaciya sip ala bilačhipe, arakhipe katar e manušengo sastipe thaj trajoso trujalipe.

Kana e rodini invormacija si inkaldi thaj šaj dikhel pe ande phuv vol po internet našti keren kopija bilovengi.

9. Sar o thagarno organi ni del dikhipe e inforamcijako?

Te o šerutno orgnai pe razloga save si ando III ktor ando vakaripe, ande sasto vol ande ktor ni kamel te lel o mangipe godoleso savo rodel informaciya trubul te andar goda anel anavdo akti. O reso andar goda kaj nil el pe o mangipe trubul te avel ramosardo. O thagarno organi trubul te e manušese save si čačhipase buča save šaj te lel opromos goda anavdo vakti.

10. Kana o thagarono organi del o mangipe e Manginikoske?

Te o thagarno organi ni del dokumento ando savo si e informaciya, ka rodel mangipe pala dikhipe informaciya kaj o Manginiko. Ando jekh vakti ka vakarel e Manginikoske thaj godolese savo rodel informaciya ande savo si, pe lesa džanglipe kaj si o dokumento.

O Manganiko trubul te dikhel si le organo saveso mangipe majanglal si bičhaldo naj le informaciya. Te o Manganiko trubul te vakarel si li e informaciya leste vov ka del nesavo aver organi:

- ka del mangipe kaj o goda organo, vol
- ka vakarel godolese savo rodel informaciya kas ka akharel.

Godolese kaj o rodino si “thagarno” katar piro mangipe, vov šaj te vakarel kaj ni kamel te bičhalel piro mangipe avere organose. Anglunipe kaj o bičhalipe kaj o aver organi si godolese kaj o manuš savo rodel e informaciya ni trubul te kerel nevo mangipe. O roko pala keripe pe bičhaldo mangipe si katar o dive kana o mangipe si bičhaldo kaj o aver organo.

Egzemplo: O studento kerel seminarsko buti pe tema maripe ande familija ande Srbija. Bičhalel mangipe kaj o Ministaro pala o čhačhipe sar bilela informaicja gadiči katar akava krivično keripe si dije prijave save sip ala leste, gadiči postupka si ekrdine thaj gadiči lendar si kerdine lačhe. Šaj phenas kaj o Ministri pala e informacije naj le akaja informaciya, numa e ovlastime manušese pala e informacije si pindžardo kaj si gasave podaka ando Instituti pala e statistika, vol jekh kator katar e informacije si ando Ministri pala andurne buta, Majučho krisi thaj Republikano publikano davijutno. O ovlastime manuš andar o Ministri pala o čhačhipe vakarel e Manganuteske thaj godolese savo roda informaciya thaj bičhalel o mangipe e Manganuteske.

11. Kana šaj te del pe e eroibe e Manganuteske?

E rojbe pe pratsav e organosi save si si dino o mangipe pala dikhipe e informaciya šaj te del pe e Manganuteske te o thagarno organi:

- ni lel sasto vol kator katar o rodipe e rodine manušeski
- ni kerel buti po mangipe ando hramomo roko (bivakaripe e direktijako);
- ni del šaipe te dikhel pe o dokumento ande savo si informaciya te lel e oprema savi si la, vol ni del godolese savo rodel e informaciya te dikhel o dokumento pire opremasa;
- napia pala lijipe kopijako katar e dokumenta gaja kaj pokinda majbare troškura te kerel pe e kopija;
- ni del o dokumento po dikhipe, ni kerel e kopija e dokumentosi pe čhib pe savi si kerdino o mangipe, itakaj kaj si le o dokumento pe godaja čhib.

Goda savo roda e invormacija šaj te bičhalel rojbe e Manganuteske ando roko katar 15 dive katar dive kana si lijo o reso andar o ni lijipe e mangipaso, vol katar o dive kana našti kerda piro čhačhipe po dikhipe katar e informacije ande sklado akale Kanunestar.

Egzamplo: Goda savo dija mangipe pala e informacije ando pokrajinsko sekretarijato pala o sikavipe thaj kultura pala dikhipe e informacijako andar e kulturno manifestacije save gaja kaj ločharda lenge o serkretarijati si organizujeme ando nakhlo berš. Šaj te kerel e rojbe e Manganuteske te ako:

** Ni lel nisasvo irisaripe;*

** Lel irisaripe te o Sekretarijato naj gasavi informaciya;*

** Ni lel irisaripe ando kanunesko roko;*

** Sekretarijato phel kaj ka del o dokumento ande savo si ljil e anavenca kaatr e manifestacija gaja kaj ka pokinel e troškura pala o kopiranje a si maj but no so si (egz. Duj drom majbtu love katar e love save den pe pala e rig ande privatno fotokopirnica vol molipe savi nakhavel godaja savi si ando Molipe ande Thagarni Srbijaki);*

** O manuš savo rodel e informaciya kamel te e dokumenta ande save si inforamcija skeniril pe piro aparato (Savo anda ando Sekretarijati) a o ovlastime manuš goda ni del le, thaj kamel te vov kerel kopija po oficijelno aparati pala fotokopija;*

** Godova savo rodel e informaciya del rodipe pe slovačko čhib, ando Sekretarijato si rodino spisko vi pe godaja čhib, numa vov del o dokumento pe srbikani čhib.*

12. O rojbe našti kerel pe?

E rojbe našti kerel pe kaj o mangipe godoleso savo rodel e informaciya naj lijo, te naj le šaipe te keren piro čhačhipe po dikhipe e informacijengo ando rami e kanuneja katar akala phuvjake organa:

- Themutno parlamenti e Repbulikaki Srbijaki
- Prezidento Republikako
- Thagarni Srbijaki
- Učo kriso Srbijako
- Ačhimosko kriso Srbijako
- Republikano pubikako davijutno.

Opromos o keripe katar akala organa šaj te kerel pe upravno sporo kaj o majbaro krisi ande sklado e Kanuneja.

13. Sar o Manganutno vakarel andar e rojbe?

O Manganutno vakarel andar e rojbe bi ten a vakarel, a majpalal katar 30 dive kana del pe e rojbe.

O Manganutno ka del šaipe e thagarne organose, a kana rodel o manuš savo kamel te vakarel andar e rojbe.

Kana kerel pe rojbasko lil o Manganutno dikhel thaj lel e fakta sasve trubun te bi anela pe o rešenje. Gaja o Manganutno si čhačhipe te dikhel ando svako dokumento vi ande goda savo naj dijo e manušese savo roda o dokumento.

14. Sar si o dejstvo katar o Manganutnosos vakaripe?

Reso Manganutnesko si mangipe pala o thagarno organi savo ni dija e informaciya. Kana vakarel andar e rojbe o Manganutno ande konkretno situacija šaj te korkore del šaipe e rodine manuše te lel e informaciya.

Pe mangipe, andar o keripe e odlukako savi anda o Manganutno dikhel e Thagarni Srbijaki.

15. So sit e goda savo rodel e informaciya ni kamel e decisija e Manganutnosi?

Te goda savo rodel e informaciya ni kamel o rešenje savo anda o Manganutno, volt e o Manganutno ni anel o reso ando roko savo si goda savo rodel e informaciya šaj te kerel upravno sporo kaj o baro kriso.

O direktijako procesi si obliko aktar avruni –krisosi kontrala katar e buti ande phuvjake organa. E davija del pe thaj kerel pe kaj o krisi vaš odoja buti kriso 30 dive katar o dive kana si dijo o rešenje.

Te o Manganutno ni anel pratsav andar e rojbe ando dindo hramosardo vakhti, o rodino manuš šaj lestar te rodel rešenje andar o vadži roko savo si 7 dive. Te o Manganutno ni ando kgoda vakti ni anel i solucija, o rodino manuš šaj te krel tužba ando roko katar 30 dive kana nakhlo o vadži roko.

16. So trubul te avel ande devaipe?

Ande tužba trubul te aven akala gendja:

- aalav thaj angluno alav, buti thaj than kaj bešel, alav thaj bešipe e manušeso savo kerda e tužba;
- Solucija Manganutneski, vol e thagarno organoso opromos saveso solucija našti kerel pe o rojbe (dikh ande 12 tačka ando vakaripe);
- razlogo pala savo del pe e tužba; thaj
- sr kamel thaj gadići te avel ačhado o rešenje.

17. So vadži šaj kerel pet e o thagarno organi ni kerel piri buti?

Svakone si čhačhipe te kerel aplikacija e Manganutneski te o thagarno organi ni kerel pire zakonski mangipa, a majbut:

- mangipe te kerel thaj te inkalel o informatori ande savo si fundone data andar lesi buti (dženo 39);

- mangipe te inčarel e informacije pe save šaj te krel pe o dikhipe e informacijengo (dženo 41);
- mangipe te sikaven e butarnen sar te len kanuneske napia (dženo 42)

Kana kerelpe i aplikacija o Manganutno šaj te anel i solucija savesa vakrel pe kaj o thagarno organi ni kerda pire mangipa thaj te del le te kerel mere pala lengo keripe.

Egzemplo: Goda savo roda mangipe roda kopije katar o infromatory ande savo si fundone data andar e komunakri buti. Phendino si lese kaj gasavo informatori vadži naj kerdino. Goda savo rodel e informaciya šaj te del devaibe e Manganutnose te gndisarel kaj o informatori si numa kaj o ovlastimo manuš ande komuna ni kamla te del le goda. Numa, te o informatori čače si goda savo rodel e informaciya našti ka lel le ni kana o Manganutno anel reso pe rojbe. Pe aver rig o manu savo ni lija e informaciya vo nesavo aver manuš šaj te kerel aplikacija kaj o Manganutno te i komuna ni kerda piri buti ande napia pala nevljaripe te dikhel pe e buti thampal goda o Manganutno ka phenel e decisijake te goda kerel.

Pea kava vadži trubus te vakares kaj o ministarsti savo si pala o informišipe kerel dikhipe sar kerel pea kava Kanuni thaj vov trubul te dikhel pe sa e situacije ande save si kerdine bilačhipa te kerel pe akava Kanuni.

KANUNI ANDAR O TROMALO DIKHIPE PE INFORMACIJE SAVE SI PUBLIKAKO IMPORTANTNI

ZAKON O SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA

"Službeni glasnik RSĆ, broj 120 od 5 XI 2004.

I. FUNDONE AKTJA O predmeto kanunesko

Dženo 1.

Akale kanunisa lačharen pe čhačhipa po lijipe e informacijengo save si javno importantni thaj save si kaj e organa save si thagarne, te bi krena pe, te ačhavel pe thaj te arakhen pe e interesa te e javnost džanel thaj te kerel pe tromalo demokratikane relacije thaj putardo amalipe.

Te bi kerena pe čhačhipa po lijipe informacijengo save si imporatanntni save si e thagrnem akale kanunesa phenel pe kaj o Manganutno pala informacije save si importantna (ando teksto majdur: Manganutno), sar korkrno phuvjako organo savo si biphanglo thaj korkore kerel piri buti .

Informacije e publikake semnibastar

Dženo 2.

E informaciya savi si publikano importantno, sar vakarel akava kanuni, si informaciya savi si kaj o organo savo si thagarno, savi si kerdini vol si phandi e butasa savi kerel o javno thagarno, savi si ande nesavo dokumento, a sip ala sa goda so trubul te džanel pe.

Te bi nesavi informaciya avela informaciya savi si javno improtantno naj vasno si li o izvoro e informacijako o thagarno organi vol nesavo aver manuš, naj vasno ko dija e informaciya, o lil, traka, filmo vol elektronsko medij thaj aver) pe savo si dokumento ande savo si e informaciya, kana si kerdini e informaciya, sar ašundam pala informaciya, ni khanči aver so si ande informaciya.

Organo katar publikano thagaripe

Dženo 3.

Organo katar o publikano thagaripe (ando tekst majdur organo katar o thagaripe) sar vakarel akava kanuni si: jeste:

- 1) Phuvjako organi, organo katar teritrijalno autonmija, organ katar lokalno korkorodirekcija sar vi organizacija savi trubul te dkerel publikano dikhipa (ando teksto majdur: phuvjako organo);
- 2) judistikano organo savo kerel vol del love, pala sa, numa ando majbar kotr e phuvjako organo.

Kanunesko dikhipa ando čačo interesi

Dženo 4.

Gndisasrel pe kaj o čačo interesi si te džanel andar o dženo 2 ande akava kanuni si kana svat si andar e informacije save si e thagarne organo save si pala dijipe, vol arakhipe katar o sastipe e manušengo thaj trajose trujalimaso, thaj te si vi andar aver informacije save si e thagarne organo thaj gn disarel pe kaj si interesi te goda džanel pe , andar o dženo 2 ande akava kanuni si, numa te o thagarno organi ni del dokaza pala averčhando.

So si goda so šaj anel dži kaj informacije save si javno importantno.

Dženo 5.

Svakone si čhačhipe te avel lese vakardino si li e thagarne organo nesavi informaciya savi si importantno pala javno dikhipa, vol si li voj pala leste thaj šaj li te dikhel la.

Svakone si čhačhipe te avel le informaciya katar javno interesi dikhli gaja kaj ka del pe lese šaipe te dikhel dokumento ando savo si informaciya savi si importantno, čhačhipe te avel le kopija katar gda dokumento, thaj vi čhačhipe te pe leso rodipe e kopija dokumentosi bičhalel pe lese pe pošta, faks, elektronsko pošta vol nesar aver.

Počekat katar o jekhtanipe

Dženo 6.

E čhačhipa andar akava kanuni si pala savore thaj si len jekhtane uslova, thaj ni dikhel e pe lengo phuvjalipe, than kaj trajin, bešen, vol neso so si identiteti, sar kaj si rasa, religija, nacionalno vol etnikano lijipe, pol thaj aver.

Ačhavipe katar e diskriminacija e žurnalistenge thaj javni medija

Dženo 7.

O organo katar thagaripe ni tromal te thol ande majlačho statuso nijekh žurnalisti vol medij kana majbut lendar dija rodipe, gaja kaj ka numa lese majanglal no averenge ka del šaipe te len o čhačhipe pe informacije save si javno importantni.

Ačhavipe katar o čhačhipe

Dženo 8.

E čhačhipa andar akava kanuni šaj te thon pe pe phandipa save si ande akava kanuni thaj te goda trubul te kerel pe ande demokratikan o amalipe te arakhel pe katar o seriozno dijipe pe majbaro interesi savo si thodino ando pratsav vol kanuni.

Nijekh regulacija andar akava kanuni ni trubul te dikhel pe po način savo bi anela dži kaj ačhavipe nesave čhačhipaso savo akava kanuni vakarel vol dži kaj leso phandipe ande majbari emra no so si thodino ando stav 1. akale dženos.

II. PHANDIPE VOL NI DIJIPE KATAR TROMALIPE ANDAR E INFORMACIJE SAVE SI JAVNO IMPORTANTNA

**Trajo, sastipe, arakhipe, judsistipe, ni dijipe pe huv, nacionalni thaj javno arakhipe,
ekonomikan lačhipe e phuvjako thaj bivakaripe**

Dženo 9.

O thagarno organi ni ka del godolese savo rodel informaciya savi si javno importantni te godolesa:

1) del po trajo, sastipe, arakhipe vol nesavo aver so si importantno pala nesavo manuš;

2) dija, ni dija te kerel pe vol te arakhel pe nesavo krivično bilačipe, diji pe pala o krivično keripe, keripe katar o anglal krivično postupo, diji pe katar o sudsko postupko, keripe katar e presuda vol keripe e bangipas, vol nesavo ave judistikano uredno keripe, vol fer keripe thaj lačo krisipe;

3) seriozno dija pe odbrana e phuvjaki, nacionalno thaj javno arakhipe, vol maškarthemutne odnosa;

4) but cknjarda e phuvjako keripe te kerel ekonomikane procesa ande phuv, vol dija te majckne keren pe nesave ekonomikane interesa;

5) dija e informaciya vol dokumento pala sav e lilenca vol ando servisija akto savo si thodino ando kanuni vakardino si te arakhel pe sar phuvjaki, službeno butaki vol nesavi aver tajna, goda so si lačo pe nesave manuša, a godolese bi šaj te aven nesave phare terne vol aver posledice pe interesa save si arakhade ando kanuni save si majzurale no so si o interesi te lel pe nesavi informaciya.

E informaciya savi si javno importantno savi si kaj e thagarne a savi si andi publika

Dženo 10.

O organo katar o thagaripe ni trubul te del čhačhipe po liji pe katar e infromacije save si importantni te svato si andar e informaciya savi si inkaldini thaj šaj dikhel pe ande phuv vol po internet.

Andi situacija andar o stav 1. ando akava dženo, o thagarno organi ando irisaripe po rodi pe ka phenel kaj goda savo inđarel e informaciya (gendo katar oficijelno lil, akharipe e publikacijako thaj aver) kaj thaj kana e rodini informaciya si inkaldi, numa te goda naj pindžardo.

Kana ni del pe kaj e informaciya savi si inkaldi naj lači katar e thagarne

Dženo 11.

Te o organi savo si thagarno vakarel kaj e informaciya naj lači vol naj sasti, ka phenel so si čače thaj e sasti informacije, ka del šaipe te dikhel pe o dokumento ande savo si čači thaj sasti informaciya, nujma ande slučaja ando dženo 9. thaj 14. ande akava kanuni.

Arlisaripe e informacijengo

Dženo 12.

Te e rodini informaciya savi si importantno šaj te arlisarel pe katar aver informacije ando dokumento savo o thagarno organo ni trubul te del godolese savo rodel e informaciya te

dikhel la, o thagarno organo ka del godole savo rodel e informaciya te dikhel kotor ande savo si arlisardi informaciya.

O bang keripe kaj o dikhipe e informacijeng save si importantna

Dženo 13.

O thagarno organi ni ka del godolese savo rodel informaciya te vov kerel bangipe pe godola informacije, majbut te goda naj čače, but drom kana rodel pe palem jekh vol lije informacije vol kana rodel pe but informacije.

Personaliteto thaj aver čhačhipa e manušese

Dženo 14.

O thagarno organi ni ka del godolese savo rodel informaciya akava čhačhipa te bi dija pe nesavo personaliteto, vol čhačhipa po lačhipa vol nesavo aver čhačhipa e manušeso pe savo e rodini ifnoramcija si personalno, numa te:

- 1) o manuše mangel te goda kerel pe;
- 2) te svato si andar o manuš, vol neso s sasa kerdino a savo si interesantno pa aver, a majb but te si andar nesavo phuvjako vol politikano funkcioneri, thaj te e informaciya si vasno pala godaja funkcija savi o manuš kerel;
- 3) te svato si andar o manuš savo pire butasa, a majbut pire trajosa kerda keripe savo rodel e inforamcija.

III. PROCESI ANGLAL O THAGARNO ORGANI

Rodipe pala informišipe, dikhipe, rodipe katar e kopija thaj bičhalipe

Dženo 15.

Godova savo rodel e informacije del ramosardo rodie kaj o thagarno organi pala lijipe e čhačhipaso pala dikhipe e informacijengo save si javno improtantni (ando teksto majdur: rodipe).

Ando rodipe trubul te ačhel alav katar o thagarno organi, alav thaj angluno alav thaj e adresa godolesi savo rodel e ifnormacija thaj precizn ramosaripe e informacijako savo rodel pe.

Ando rodipe šaj aven vi aver data save ločharen arakhipe e informacijako savi si rodini.

Godova savo rodel inforamcija šaj ten a vakarel razloga sose goda rodel.

Te ando rodipe naj data andar o satavo 2 andar akava dženo, goda gndisarel kaj o rodipe naj lačo, o thagarno organi trubul, te bi lovengo, sikavel godole savo rodel e informacijaj sar te goda bilačhia čhudel, te godolese savo rodel informaciya del vakaripe sar goda te kerel te avel lačhes

Te goda savo rodel e informaciya ni kerel lačo rodipe ande nesavo roko, ande roko katar 15 dive sar lija e vakaripa sar te kerel lače o rodipe, a e bilačhipa si gasave kaj po rodipe našti kerel pe, o thagarno organi ka anel phando lafi kaj o rodipe naj lačo thaj ni ka lel le.

O lijipe e infromacijako o thagarno rogani trubul te del vi pe biramsardo rodipe godoleso savo rodel e informaciya savo thol pe ando lil, a gasavo rodipe thol pe ande averčhandi evidencija thaj keren pe rokura sar kaj si o rodipe savo si ramsardo.

O thagarno organi šaj te kerel lil sar te kerel pe o rodipe, numa trubul te dikhel vi rodipa save naj kerdine e gasavo lil.

Keripe po rodipe

Dženo 16.

O thagarn rogani trubul bi ten a kerel goda, a majdur ande 15 dive sar lija o rodipe, te godole savo roda e informaciya del vakaripe kaj lija e ifnoramcija, te ločharel lese te dikhel dokumento ande savo si e informaciya, te del le volt e bičhalel lese e kopija katar akava dokumento. E kopija katar o document bičhaldi si godolese savo rodel informaciya kana si inkaldi andar e pisarnica ando thagarn organi katar sav e informaciya si rodini.

Te o rodipe si pala e informaciya pala savi šaj te gndisarel pe kaj si importantno te arakhel pe o trajo vol o tromalipe nesave manušeso, te sip ala bilačhipa vol dijipe po arakhipe e sastimaso katar e thanutne thaj trujalipe trajoso, o thagarn organi šaj te vakarel godolese sav rodel e informaciya kaj goda si le, te del le te dikhel o dokumento ando savo si e informaciya, te del le e kopija katar o dokumento majdur 48 vahti kana lija o rodipe

Te o thagarn organi naši, a si le lače razloga, te ando roko andar o stavo 1. andar akava dženo vakarel godolese savo rodel e informaciya kaj si le gadaja informaciya, te del le, volt e bičhalel lese e kopija katar goda dokumento, trubul te andar goda sigo vkarel godolese savo rodel e inforamcija, thaj te del aver roko, savo našti avel majbaro katar 40 dive n s si lijo o rodipe, a ande goda ka vakarel godolese sav rodel e informaciya, ka del le te dikhel o dokumento ando savo si rodini informaciya, vol ka bičhalel lese e kopija kata goda dokumento.

Te o thagarno organi po rodipe ni irisarel ando roko, godova savo rodel e informaciya šaj te bičhalel o rojbe kaj o Manganutno, numa ande situacije save si kerdine ande akava kanuni.

O thagarno organi jekhtane e vakarimasa e manušese savo rodel e informaciya ka del te dikhel o dokumento ando savo si rodini informaciya, gadići mol e kopija katar e dokumenta, a ande situacija kaj naj le tehnika te kerel e kopija, ka pindžarel e rodine kaj si le šaipe te korkore kerel e kopija.

O dikhipe pe dokumenta ande save si rodini ifnormacija kerel pe ande oficijalno bešipe kaj o thagarno organi.

O rodino šaj te andar lače razloga rodel te dikhel e dokumenta ande save si e rodini informaciya te kerel vi majanganglal no so goda vakarda lese o organi katar savo si e rodini e informaciya.

E manušese savo našti te kerel bi avere manušesa te dikhel o dokumento ande savo si e rodini inforamcija ka ločharel pe lese te goda kerel godole manušesa.

Te mangel te kerel o rodipe, o thagarno organi ni ka kerel averčhandi solucija, no ka kerel oficijelno vakaripe.

Te o thagarno organi ni kamel te vakarel godolese savo rodel e informaciya kaj si le e informaciya, te del le, volt e bičhalel lese e kopija katar o document, trubul te anel reso andar o nilijipe katar o rodipe thaj te gada ramosarde vakarel, sar vi te ando rešenje vakarel sar save si judistikane buča save šaj te vakarel pe gasavo reso.

Gadići pokinel pe

Dženo 17.

Dikhipe ando dokumento ande savo si e rodini informaciya ni pokinel pe.

E kopija andar o dokumento ande savo si rodini informaciya del pe gaja kaj goda savo rodel e informaciya goda trubul te pokinel a te rodel te vi bičhalel pe lese vi goda pokinel.

E thagarni vakarel gadićui si goda love thaj gaja o organi kerel logari andar o nakhlo stavo.

Katar o mangipe te pokinen andar o stavo 2 andar akava dženo si tromale e žurnalista, kana e kopija katar o dokumento rodent e bi kerena iri buti, amalipa pala arakhipe manušengi čhačhipengo, kana e kopija rodent e keren e reslipa aktar piro amalipa thaj sa e manuša kana e informaciya si pala bilačhipe, arakhipe katar o manušengo sastipe thaj trujalipe, numa ande slučajaja andar o dženo 10 stavo 1 ande akava kanuni.

O Manganutno dikhel e praksa katar o pokinipe thaj tromalipe katar o pokinipe thaj del rekomandacije e thagarne organenge te lačharen gasavi praksa.

Dijipe po dikhipe thaj keripe katar e kopije

Dženo 18.

O dikhipe ando document ande savo si e rodini informaciya kerel pe gaja kaj si oprema savi si ando thagarno organi, numa kana o rodino rodel te o dikhipe kerel pire opremasa.

O thagarno organidel e kopija katar o dokumento (fotokopija, audio kopija, video kopija, digitalno kopija thaj aver) ande sav si e rodini informaciya ande forme ande savo si kerdini e informaciya.

Te e thagarne organo naj tehnikane šaipa te kerel kopija katar e dokumenta sar vakarel o stavo 2 ande akava dženo, ka kerel e kopija ande nesavo aver forma.

Te ando thagarn organo si dokumento ande savo si rodini informaciya pe čhib pe savi kerel pe o rodipe trubul te e rodine del o dokumento thaj kerel kopija pe čhib pe savi si kerdino o rodipe.

Procesi devibe rodipe e Manginutneske

Dženo 19.

Kana e thagarne organo naj dokumento ande savo si e rodini informaciya vov del o rodipe kaj o Manganutno thaj ka phenel vi e Manganutnoske vi e manušese savo rodel e informaciya kaj voj si.

Keribe Manginutnesko palo procesuirimo rodipe

Dženo 20.

Kana lel pe mangipe o Manganutno dikhel o dokumento thaj vakarel si li ande leste rodini informaciya pe savi si kerdino o rodipe thaj si li voj ande thagarno organi savo bičhalda lese o mangipe.

Te dikhel kaj o dokumento andar o stavo 1. ande akava dženo naj kaj o thagarno organi savo bičhalda lese o mangie katar o rodino manuš, o Manganutno ka del o mangipe e thagarne organose kaj savo si o dokumento, numa te o rodino manuš ni kamel averčhande, thaj gaja ka vakarel e rodine manušese vol ka bičhalel le kaj o thagarno organi kaj savo si e rodini informaciya.

Sar ka sar kerel pe andar o stavo 2 andar akava dženo, ka vakarel o Manganutno thaj goda ka dikhel pe goda sar šaj te majlačhe keren pe e čačhipa andar o dikhipe pe informacije save si javno importantni.

Te o Manganutno bičhalel o mangipe kaj o thagarno organi andar o stavo 2 andar akava dženo vakti savo si thodo ando dženo 16 ande akava kanuni kerel pe katar dive ando savo si lijo o rodipe.

Avera aktja proceseske

Dženo 21.

Po procesi anglal o thagarn organi keren pe e dženo andar o kanuni ande save thol pe o sa lelino direkciako procesi, ande save si vakardine keripa katar o anglal stepeno organi, numa te ande akava kanuni naj averčhande vakardino.

IV. POSTUPKO ANGLAL O MANGANUTNO

Čačhipe vaš e rojbe

Dženo 22.

O rodino šaj te kerel žalba kaj o Manganutno ande 15 dive katar o lijipe pala o reso katar o thagarno organi te:

- 1) o thagarno rgani, averčhande no so si ando dženo 16 st. 1 thaj 3 ande akava kanuni, ni kamel te vakarel e rodine manušese si li leste e informaciya savi si importantno vol šaj te dikhel la, te del le po dikhipe o dokumento savo rodel, te del le, volt e bičhalel lese e kopija katar o dokumento, vol ni kerel goda ando roko savo si;
- 2) o thagarno organi, averčhande ando dženo 16 stavo 2 ande akava kanuni, ni del irisaripe ande vakti po rodipe e rodine manušeso;
- 3) o thagarno organi, averčhande ande dženo 17 stavo 2 ande akava kanuni, ni del e kopija katar e dokumento ande savo si rodini informaciya te pokinel pe e naknada savi si majbari no so si e čače molipa katar o keripe kopijako;
- 4) o thagarno organi ni del te dikhel pe o dokumento ande savo si e rodini informaciya sar si vakardino ando dženo 18 stavo 1 ande akava kanuni;
- 5) o thagarno organi ni del po dikhipe dokumento ande savo si rodini informaciya vol ni del e kopija katar o dokumento sar si vakardino ande dženo 18 stavo 4 ande akava kanuni.

Opromos o reso savo anel e Themutno Parlamenti, prezidento Republikako, Thagarni Republikaki Srbija, Učo kriso Srbijako, Ačhimosko kriso thaj Repbulikano publikako davijutno našti kerel rojbe.

Opromos reso andar o stavo 2 ande akava dženo šaj te kerel pe upravno ostupko, a sar vakarel o kanuni, a o kriso službeno vakrel andar goda e Manganutnoske.

Keripe Manganutnoske vaš o rojbe

Dženo 23.

Po postupko angal o Manganutno keren pe e odredbe andar o kanuni savesa kerel pe generalno direktijakoro keripe, a savo si ala keripe katar o dujtoniveli organi e rojbe, numa te na akale kanunisa si vakardino averčhande.

Dženo 24.

O Manganutno anel reso ni aščarel, a majpala katar 30 dive kana si dini e žalba, thaj del šaipe e thagarne organose te ramosarel vakaripe, a po mangipe vi godolese savo rodel e informaciya.

O Manganutno čhudel e rojbe savi si bilači, ni bičhaldi pe vakhti thaj vakardini katar o biovlastime manuš.

O thagarno organi vakarel kaj kerda sar lestar goda rodel pe a so si ande akava kanuni.

Keripe e Manganutnos pala e mere pala anglunipe e butako savi šaj dikhel pe

Dženo 25.

O Manganutno šaj te kerel davijutno ljil vol službeno butasa te anel reso save phenel pe kaj o thagarno organi, numa andar o dženo 22 stavu 2 ande akava kanuni, ni kerda pire mangipa save si ande akava kanuni thaj šaj te del le napja pala lengo keripe, a majanglal godolestar trubul te del šaipe e thagarne organose te ramosarel piro vakaripe.

Dikhipe katar o čači pe katar o Manganutno

Dženo 26.

O Manganutno kerel buti te dikhel pe sar save si e fakta save sit e bi anela pe o rešenje andar o dženo 24 thaj 25 ande akava kanuni.

E Manganutnose, te bi dikhela sar save si e fakta andar o stavu 1. andar akava dženo, ka del pe šaipe te dikhel sa e informacije pe save šaj kerel pe akava kanuni.

Judistikano drabo opromos o reso savo anda o Manganutno

Dženo 27.

Opromos o keripe savo anda o Manganutno šaj te kerel pe upravno keripe.

Trubulipe katar o reso thaj phande lafa

Dženo 28.

E reso thaj hande lafa save anel o Manganutno si phangle.

O keripe katar o reso thaj phande lafa save ande o Manganutno, te goda trubul kerel e Thagarni Srbijaki.

V. ARLISARIPE, STATUSO THAJ BUTI E MANGANUTNOSKE

Bešipe Manganutesko

Dženo 29.

Bešipe Manganutnoko si and i Beograd.

Arlisaripe

Dženo 30.

Themutno parlamenti Repbulikaki Srbijaki (ando teksto majdur: Themutno parlamenti)

Arlisarel e Manganutno po vakaripe katar o odbori ande Themutno parlamenti savo si pala informišipe. Pala o Manganutno arlisarel pe o manuš savo si pindžardo thaj savo but džanel andar o arakhipe thaj bararipe katar e manušikane čhačhipa.

O Manganutno šaj te avel o manuš savo kerel forme save si pala e buti ande phuvjake rgana savo agorisarda judistikan fakulteti thaj si le majzala deš berš buti. O Manganutno anšti avel o manuš savo kerel funkcija vol si butarno ande nesavo aver phuvjako organo vol politikani partija. O Manganutno arlisarel pep e eŧta berš. Jekh manuš šaj avel duj drom arlisardo pala o Manganutno.

Kana ačhel o mandato

Dženo 31.

E Manganutnose e buti ačhel kana ačhel les mandato, te vov goda rodel, thaj kana avel le šoardeš thaj pandž berš vol kana goda rodel pe lestar.

E decisija te ačhel e buti e Manganutnosi anel e Themutno parlamenti.

E Manganutnose ačhel e buti te si došalipasko phando, te ačhel lesi butako keripe, te kerel funkcija vol si le buti ande nesavo aver phuvjako organo vol politikani stranka, te hasarel o phuvjalipe katar e Reublika Srbija vol te bilačhe kerel piri buti.

O napi pala o ačhavipe e butako katar o Manganutno del pe inicijativa jekh trito kotr katar e themutne deputetija.

Odbori andar e Themutno parlamenti pala informišipe dikhel si li razloga te ačhel lesi buti thaj vakarel goda ande Themutno palmanenti.

O odbori andar e Themutno palrlamenti pala o informišipe vakarel kaj e Themutno parlamenti vi andar o rodipe Manganutnosko te ačhel lesi buti, sar vi andar e uslova te ahel lesi buti godolese kaj si le but berš.

Te andar o rodipe pala o ačhavië katar e Themutno parlamenti ni vakarel ande 60 dive, gndisarel pe kaj kana ačhel o roko e Manginutoski buti ačhel.

Ande avel slučaja e Manganutnoske ačhel buti goda dive savo e Themutno parlamenti phenel ande piro vakaripe.

Statuso e Manganutnesko

Dženo 32.

O Manganutno si korkorno thaj biphanglo kana kerel piri buti

Kana kerel piri buti o Manganutno ni ka rodel, thaj ni ka lel nisave vakaripa sar te kerel piri buti katar aver phuvjake organa thaj aver manuša.

E Manganutno si čhačhipe te avel lese pokindo sar si vi e krisutno katar o Učo kriso sar vi ave čhačhipa pe buti, sar vakarel o kriso, sar vi e love pala e molipa save si kerdine kana kerel piri buti.

O Manganutno našti akharel pe rodipe pala o gndisaripe, vol kamipe savo lija te kerel ande piri buti, ando postupko savo si kerdino po krivično bangipe savo si kerdino ande lesi buti thaj našti avel phando dži kaj goda ni vakarel e Themutno parlamenti.

Vice Manganutno

Dženo 33.

E Manganutno si vece Manganutno, save arlisarel o Themutno parlamenti, a o bahami del o Manganutno.

O Manganutno del predlogo te leso vice manganutno avel o manuš savo lel sa o napia so si pala e buti ande phuvjake organa.

O vice Manganutno arlisarel pe pe vakhti eŧta berš.

Jekh manuš šaj aver arlisardo pala vice Manganutno majbut duj drom.

O vice Manganutno kerel buti sar vi o Manganutno kana vov naj gothe, kana merel, kana nakhel leso mandato, kana ačhel lesi buti, vol trajno bikeripe e Manganutnosko te kerel piri buti.

E ekspertske servisi e Manganutnosi

Dženo 34.

E Manganutno si ekspertske servisi savi ločarel lese ande lesi buti.

O Manganutno anel akti, pala savo o dijipe del Themutno parlamenti, savesa kerel pe e buti katar e ekspertske servisi. O Manganutno kokore anel pratsav, sar vakarel o kanuni, andar o lijipe manušengo save ka keren buti ande ekspertske servisi a o mangipe si profesionalno thaj lačo keripe e butako.

Pala godola save keren buti ande ekspertske servisi kaj o Manganutno keren pe o lila save si pala e butarne ande phuvjake organa.

E finansiribe pala e buti Manganutnosi thaj pala e buti ande leso ekspertske servisi den pe ando budžeto e Srbijako.

So si e buti Manganutnosi

Dženo 35.

Manganutno:

- 1) dikhel keren pe e obaveze e thagarnenge save si ande akava kanuni thaj vakarel e themese thaj e Themutno parlamenti andar goda;
- 2) del inicijativa te anen pe volt e arlisaren pe e propisa te bi kerelape thaja nevljarelape informacije save si javno importantni.
- 3) del e thagarne organen šaipe te keren mere ando reslipe te lengo trajo avel majlačho;
- 4) te lel mere save trubun pala sikavipe katar godola save si butarne ande phuvjake organa thaj lengo lijipe e infroamcijengo save si javno improtatni, te bi kerela pe majlačhe akava kanuni;
- 5) kerel rojbe pe reso save si ande thagarne rogana savenge si dije pe čhačhipa save si ande akavas kanuni.
- 6) vakarel e thagarnenge andar goda so si ande akava kanuni, sar vi andar e čhačhipa save si ande akava kanuni;
- 7) kerel vi aver buta save si ande akava kanuni

Raporta

Dženo 36.

Ande rok katar trin čhon kana agorisarel pe e fiskalno berš, o Manganutno del kaj e Themutno parlamenti raporto andar e buta save si kerdine katar e thagarne organa te bi kerela pe akava kanuni, sar vi andar piri buti thaj love.

Pe akala raprota andar o stavo 1 andar akava dženo, o Manganutno del e Themutne skupštinake vi aver raporta, kana goda trubul.

VI. NAPJA PALA NEVLJARIBE KATAR O DIKHIPE E BUTAKO KAJ E THAGARNE ORGANA

Vakaripe pala keripe čhačhipengo

Dženo 37.

O Manganutno, bi te ačhel, pe srbikani čhiv thaj pe čhiba save si ando sklado e kanuniso, si vakradni sar čhiba save si ande službeno vakaripe del inkalel thaj lačharel o vakaripe ande save si praktični vakaripa pala lačo keripe e čhačhipengo save si thodine ande akava kanuni.

Andop vakaripe andar o stavo 1 ande akava dženo trubul te thol pe vkaripe thaj gadiči si godola čhačhipa pala dikhipe katar e informacije save si javno importantni thaj vi načina save šaj te keren pe akala čhačhipa.

O mangipe e Manganutnosu si te, pe štampa, elektronski medija, internet, javni tribune thaj pe aver napia, pindžarel e theme so si ando vakaripe andar o stavo 1 andar akava dženo.

Anavdo manuš andar e thagarne organa

Dženo 38.

O thagarno organi ka vakarel jekh vol majbut manuša save si službeni manuša (ando teksto majdur ovlastime manuš) pala keripe po rodipe pala tromalo lijipe e infromacijengo save si javno importantni.

Ovlastime manuš:

1) lel rodipa, vakarel godolese savo rodel informaciya kaj e informaciya si leste, del šaipe te dikhel pe o dokumento ande savo si rodini informaciya, del e informaciya po lačo način, ni lel o rodipe del solucija pala goda, del godolenge save roden informaciya ločharipe te kerel pire čhačhipa save si ande akava kanuni;

2) lel mere pala nevljaripe katar e praksa pala godola saven si e informacije, sar vi lengo arakhipe thaj nidijipe.

Te o anavdo manuŝ andar o dženo 1. andar akava dženo naj vakardino po keripe po rodipe vasio si o ŝerutno andar o thagarno organi.

O mangipe te kerel pe o informatori

Dženo 39.

Phuvjako organi, majzala jekhare ando berŝ, kerel informatori ande savo si fundone data andar lesi buti, a ande leste si:

- 1) vakaripe andar o vastalipe mangipe thaj organizaciono struktura;
- 2) vakaripa andar o budžeto thaj e sredstva pala e buti;
- 3) data andar e servisija save del kaj e zainteresujime manuŝa;
- 4) o postupko katar o dijipe kaj o phuvjako organi, majbut ande goda te den pe o rojbe opromos goda so vakarda, buti vol bilačhipa;
- 5) dikhipe katar e mangipa, rojbe, thaj aver bipoŝredni mere thaj lije katar e riga save su zainteresujime, sar vi decisiije katar e phuvjake organa saves si dije katar e mangipe thaj dije rojbe, numa irisarel pe aver bipoŝredne napia lije katar e zainteresujime manuŝa;
- 6) o data andar o than thaj sar arakhen pe e informacije, sar savi si informaciya savi si le, sar savi si informaciya savu dikhel, sar vi ramosaripe katar o lijipe e mangipaso;
- 7) anava katar e thagarne ande phuvjake organa thaj ramosaripe katar lengi buti thaj vi postupka save von korkore anen;
- 8) e pravila thaj decisiije andar o phuvjake organa save si katar e publikani bučhaki (bučhako vakhti, adresa, kontakt telefono, identifikacioni vakaripa, dikhipe e manuŝenge saven si averčhande mangipa, dikhipe po beŝipe, lijipe katar audio thaj video dikhipe thaj aver) sar vi sa autentično dikhipe katar godola odluke;
- 9) e pravila thaj decisiije andar o inkalipe thaj phandipe katar e buti ande phuvjako organi thaj vi vakaripe andar leste.

E phuvjako organi ka del manuŝese savo goda rodel, bi lovengo, thaj ka del len ŝaipe te o informatory, ka del le o informatory, thaj ka lel godola love save trubul pala goda.

Vakaripe pala inkalipe e informatoroso

Dženo 40.

O Manganutno del vakaripe pe save inkalel pe o infromatory andar o 39 dženo andar akava kanuni thaj del vakaripe, kana goda rodel o phuvjako organi, a saveso reslipe si lačo, thaj sasto thaj pe vrama kerdino mangipe andar o inkalipe katar o infromatori.

Arakhipe katar o lijipe informacijengo

Dženo 41.

O thagarno organi ka arakhel godolen save indaren e informaciya gaja kaj ka del len šaipe pala o dikhipe informacijengo save si javno importantni, a sar vakarel akava kanuni.

Sikavipe e butarengo

Dženo 42.

Te bi majlače kerela pea kava kanuni, e phuvjake organa sikaven e butarnen thaj pindžarel len lenge mangipasa andar e čačhipa save si ande akava kanuni.

Sikavipe andar o stavo 1. andar akava dženo, ka lel: anglomothovipe, baripe thaj čačhipe te kerel pe akava čačhipe, keripe e butako godolengo save inčaren e informacije, lengo arakhipe thaj keripe, sar vi e data save si phuvjake organa trubun te inkalen.

Dijipe e raportoso e Manganutno

Dženo 43.

O ovlastime manuš andar o phuvjako organo del beršesko raporto Manganutnose andar e buti katar goda organo, save si lije te bi kerela pea kava kanuni ande savo si o data andar o:

- 1) gendo katar e lije rodipa, gendo sasto vol katar opaš lije rodipa, sar vi o gendo andar o čhudine thaj ni lije rodipa;
- 2) andar o gendo thaj so si ande o rojbe opromos o reso savesa čhudel pe vol ni lel pe o rodipe;
- 3) Andar o sasto molipe katar e počinde keripa pala lijipe katar o čačhipe pe informacije save si publikano importantna;
- 4) napia save si lije kana trubul te inkalel pe o infromatori;
- 5) napia save si lije andar saq goda so sit e ačhavel pe godova savo inčarel e informacije;
- 6) napia save si lije te sikaven pe e butarne.

VII. SAR POKINEL PE E ŠKODRA

Dženo 44.

O thagarno organi si odgovorno pala o bilačipe savo si kerdino godolese kaj o publikane mediji našti inkalda informaciya kaj ni dija le vol phande lese o čhačipe pe informaciya savi si importantno andar o dženo 5. andar akava kanuni, numa kana o žurnalista vol o publikane mediji si thodo ande majlačho statuso averčhando no so si ande regulacija e dženoski 7 ande akava kanuni.

VIII. DIKHIBE

Dženo 45.

O nadzori po keripe ande akava kanuni kerel o ministro savo si pala e buta pala informišipe.

IX. DOŠALIPASKE AKTJA

Dženo 46.

Lovengi kazna katar 5.000 dži kaj 50.000 dinara ka den pala o phagipe ovlastime manuš ando thagarno organi te o thagarno organi:

- 1) kerel averčhando no so si jekhtano počekat (dženo 6);
- 2) kerel diskriminacija e žunarlistengi vol publikano medij (dženo 7);
- 3) ni vakarel ko inđarel e ifnormacije, kana thaj kaj si inkaldini e informaciya savi si rodini (dženo 10 stav 2);
- 4) ni vakarel čači thaj sasti informacije, ni del šaipe te dikhel pe o dokumento ande savo si čači thaj sasti informaciya (dženo 11);
- 5) godolese savo rodel e informaciya ni del po dikhipe o dokumento thaj ni kerel e kopija e dokumentosi pe čhib pe savi si dijo o rodipe (dženo 18, stav 4);
- 6) ni kamel te lel o rodipe, ni vakarel godolese kaj rodel e informaciya kaj si leste thaj ni del šaipe te dikhel pe o dokumento ande savi si e informaciya, ni del e kopija e dokumentosi pe lačho načine, ni anel reso andar goda kaj nil el o mangipe thaj ni kamel te del o ločharipe te keren pe lenge čhačhipa (dženo 38, stav 2, tačka 1).

Dženo 47.

Lovengi kazna katar 5.000 dži kaj 50.000 dinara ka kerel pe o prekršaji pala o manuš savo si djevaptuno ande phuvjako organo te e phuvjako organi ni kerel informatory e ande save ka aven podatka andar lesi buti (dženo 39)

Dženo 48.

Lovengi kazna katar 5.000 kaj 50.000 dinara ka aven kaznime o prekršaji o ovlastime manuš ande phuvjako organi te na kerda o beršesko raporti e Manganutnoske andar e buti katar goda organo, save si kerdine te kerel pea kava kanuni e čačhutne datenca (dženo 43).

X. PHANDE (kanuneske)DŽENE

Dženo 49.

E thagarne organa ka vakaren ko si ovlastime manuša pala keripe andar e mangipa po tromalo dikhipe katar e informacije save si javni importantni ande roko katar 30 dive katar lijipe pe zor akale kanuneske.

Themutno parlamenti ka lel e Manganutno thampal 45 dive katar dijipe pe zor akale kanuneske.

Dženo 50.

Akava kanuni avel pe zor ofto dive thampal so inkljel ando “Oficijelno lil Republikako Srbijako”. 34

E EGZAMPLA KATAR E FORME PALA LIJIBE KATAR E MANGIPA THAJ ROJBE THAJ ŠEMATSKO DIKHIPE SAR KEREL PE

.....
Alav thaj bešipe e organoso save bičhalel pe o mangipe

MANGIPE

Pala dikhipe katar e informacije save si javno importantni

Po fudno dženoso 15 st. 1. ande Kanuni katar o tromalo avipe dži kaj informacije save si javno importantni) Oficijelno lil RS gendo 120/o4) katar upre thodino organi rodav*:

vakaripe si le te rodel nesavi informaciya;

dikhipe andae dokumento ande savo si rodini informaciya;
kopija dokumentosi ande savo si rodini informaciya;
bičhalipe e kopijako ande savi si rodini informaciya:**
poštasa
elektronski poštasa
po fakso
averčhande:***

Akava rodipe si pala akala informacije:

(te vakarel pe majlačhe o ramosaripe e informaciyo savo rodel vi aver podatka save ločharen te arakhel pe rodini informaciya)

Ande _____,

Godova savo rodel informaciya / Anav thaj angluno anav

adresa

dive _____ 200 ____ godine

aver data pala o kontakti

telalramosaripe

* Ando kher te thon pe e kanuneske čhačhipa pala lijipe e informaciyo savi kamen.

** Ando kher vakrel pe sar bičhalel pe e kopija dokumentosi.

*** Kana roden aver čhando načino pala o bičhalipe ačhaven pe savo načino rodent e informaciya bičhalel pe tumenge.

EGZAMPLO KATAR O VAKARIPE ANDAR O LIJIPE E INFORMACIJENGO

.....
(anav thaj bešipe organoso)

Gendo:

Dive:

Pe fundo dženoso 16 st.1. Kanuni andar tromalo lijipe informacijengo save si importatni sar rodel o mangipe (_____)

Alav thaj angluno anav godoleso savo bičhalel o mangipe pala o dikhipe ando dokumento ande savo si (_____) rodini informaciya

bičhalav:

VAKARIPE

Andar o dikhipe e dokumentoso ande savo si rodini informaciya thaj keripe e kopijako

keripe po mangipe gendo _____ savo dija (_____), ando roko savo si thodino ande dženo

16. Stav 1.

Alav thaj angluno alav godoleso savo rodel informaciya

Kanuni andar o tromalo lijipe e informacijengo save si javno importnanti, vakaras tumenge te ando dive _____, ando vakti _____, ande than kaj o organi šaj te dikhen o dokumento ande savo si e rodini informaciya savi roden ande tumaro mangipe.

Gothe, pe tumaro mangipe, ka del pe tuće e kopija dokumentosi ande savi si rodini informaciya.

Kopija rig A4 formata si _____ dinara.

Sasto molipe katar e kopija andar rodino dokumento si _____ dinara thaj pokinel pep o logari _____ .

Dijo:

1. Manušese (M.P)

2. arhivake

(ramosripe katar šerutno organi)

EGZAMPLO KATAR E ŽALBA OPROMOS REŠENJE TE NI DEL PE E INFORMACIYA

Pala o Manganutno pala e informacije save si javno importantni

Adresa pala e pošta: Nemanjina 22-26

Beograd

Predmet gendo.: _____

R O J B E*

(_____)
Alav, angluno alava, alav thaj bešipe godolese savo dija o rojbe)

Opromos reso (_____)
(alav organoso savo anda o reso)
gendo _____ katar _____ berš, ande _____ kotora.

O vakaripe ni dav sasto, godolese kaj naj thodino po Kanuni andar o tromalo lijipe e informacijengo save si importantno.

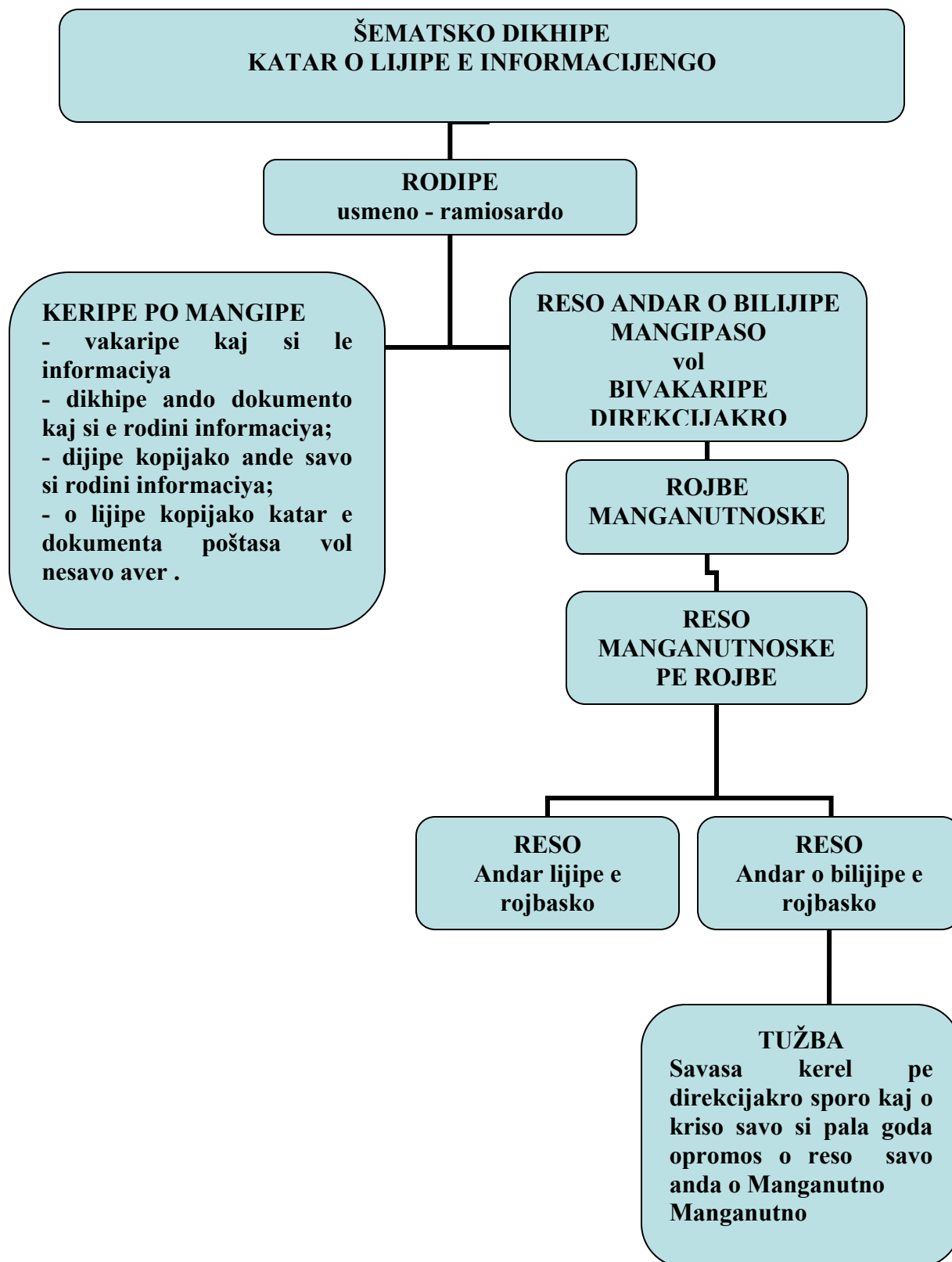
Ando dispozitivo ande akava reso averčhande dženose _____ ** Kanuneja andar o tromalo lijipe informacijengo save si javno importanni, bilače naj lijo moro mangipe. Godolese gndisarav kaj o organi resoa kaj ni lija moro mangipe ni dija ma ustavno čhačhpe po lijipe informacijengo save si importantni.

Po fundo andar akala razloga, rodav te mori rojebe lel pe, thaj te čhudel pe angluno reso katar o anglalstepeno organi thaj te del pe mange šaipe te avav dži kaj rodini ifnormacija. o Rojbe dav pe vakti, ande kanunesko roko savo si thodino ando dženo 22 st.1 Kanuni andar o tromalo lijipe katar e informacije save si importantno.

Ando _____, Godova savo kerda e rojbe / Anav thaj angluno anav
_____ adresa
dive _____ 200 _____ godine _____
_____ aver podatka pala o kontakto
_____ telalramosaripe

* Vakaripe: ande žalba trubul te thol pe reso savo ni kamel pe, o anav organeso savo anda le, thaj vi gendo thaj dive kana si ando. Lače se te godova savo dija o rojbe vakarel ande late sose ni kamel gasavo reso, thaj ni trubul te vakarel majbut andar o rojbe. Ande akava lil dijam jekh katar e vrezije so si o vakripe godoleso savo del o reso kana o anglalstepeno organi anda o reso kaj ni kamel te lel akava dikhipe katar e informacije.

**Vakaripe: Te phenel pe o dženo andar o kanuni savo o organi savo si thagarno ni kerda kana ni dija o šaipe te len pe o informacije. Svato si andar o regulacije save si ande artikla 8-14 ando Kanuni katar o tromalo lijipe e informacijengo save si javno importantni save sip ala o bilijipe thaj phandipe po čhačhipe te len pe informacije.

RAMOSARIPE THAJ ADRESE
Katar nesave organa ando publikano thagaripe ande
Republika Srbija

Majšerutne phuvjake organa:

Prezidento Republikako Srbijako – Andrićev venac 1
Themutno parlamenti Republikaki Srbijaki – Kralja Milana 14
Thagarni Republikaki Srbijaki – Nemanjina 11
Majucho kriso Srbijako – Resavska 42
Ucho kriso Srbijako – Nemanjina 26
Republikano publikano devaibe – Nemanjina 24

Ministaerijuma:

Ministari pala andrune buta – Kneza Miloša 101
Ministari pala e finansiribe – Nemanjina 22-26
Ministarsti pala judistipe – Nemanjina 22-26
Ministarstri pala e phuvjaki direkcija thaj lokalno korkoroupravastalipe – Birčaninova 6
Ministarstvo pala e agroekonomia, voša thaj panjeski ekonomia – Nemanjina 22-26
Ministarstvo pala e ekonomi – Kralja Milana 16
Ministarstvo pala o rudarstvo thaj energetika – Kralja Milana 36
Ministripala kapitalni investicije – Nemanjina 22-26
Ministro marketi, turizma i servisi – Nemanjina 22-26
Ministro pala ekonomikane odnosa avrune phuvjanca – Gračanička 8
Ministarstvo pala e buti, rodipe butako, thaj socijalno politika – Nemanjina 22-26
Ministri pala rodipe thaj arakhipe trujalimaso – Nemanjina 22-26
Ministri pala e edukacija thaj sport – Nemanjina 22-26
Ministri kulturako – Vlajkovićeve 3
Ministtri pala o sastipe – Nemanjina 22-26
Ministri e religija – Nušićeva 4
Ministri pala dijaspora – Vase Čarapića 20

Krisija:

Regionalno kriso ando Beograd – Savska 17a
Angluno komunakor kriso ando Beogradi – Savska 17a
Dujto komunakro kriso ando Beograd – Savska 17a
Trito komunakro kriso ando Beograd – Timočka 15
Štarto komunakro kriso ando Beograd – Bulevar Mihajla Pupina 10
Pandžto komunakro kriso ando Beograd – Ustanička 14
Komunako kriso ando Obrenovco – Bore Ćirića bb, Obrenovac
Komunakro kriso ando Lazarevco – Karađorđeva 19, Lazarevac
Komunakro kriso ando Sopot – Kosmajaska 3, Sopot
Komunakro kriso ande Mladenovco – Milosava Vlajića 76, Mladenovac
Regionalno kriso ando Valjevo – Karađorđeva 48, Valjevo

Regionalno krsko ande Vranje – Trg Republike 1, Vranje
 Regionalno krsko ando Gjlane – Regionalno krsko ando Vranje
 Regionalno krsko ando Zaječar – Generala Gambete bb, Zaječar
 Regionalno krsko ande Zrenjanin – Kej Drugog oktobra 1, Zrenjanin
 Regionalno krsko ande Jagodina – Knjeginje Milice 86, Jagodina
 Regionalno krsko ande Kosovsko Mitrovica – Regionalno krsko ande Kraljevo Kraljevu
 Regionalno krsko ando Kragujevco – Trg Vojvode Radomira Putnika 4, Kragujevac
 Regionalno krsko ando Kraljevo – Karađorđeva 5, Kraljevo
 Regionalno krsko ande Kruševco – Trg Kosovskih junaka 3, Kruševac
 Regionalno krsko ando Leskovac – Pana Đukića 27, Leskovac
 Regionalno krsko ando Negotin – Trg Stevana Mokranjca 1, Negotin
 Regionalno krsko ando Niš – Voždova 23, Niš
 Regionalno krsko ando Nevo Pazari – Žitni trg 16, Novi Pazar
 Regionalno krsko ando Novi Sad – Sutjeska 3, Novi Sad
 Regionalno krsko ande Pančevo – Vojvode Putnika 13-15, Pančevo
 Regionalno krsko ando Peć – Regionalno krsko ando Leskovco
 Regionalno krsko ando Pirot – Srpskih vladara 126a, Pirot
 Regionalno krsko ando Požarevco – Jova Šerbanovića 4, Požarevac
 Regionalno krsko ando Prizren – Regionalno krsko ando Požarevco
 Regionalno krsko ande Priština – Regionalno krsko ando Niš
 Regionalno krsko ando Prokuplje – Tatkova 1, Prokuplje
 Regionalno krsko Smederevo – Trg Republike 2, Smederevo
 Regionalno krsko ando Sombor – Stepe Stepanovića bb, Sombor
 Regionalno krsko ande Subotica – Senčanski put 1, Subotica
 Regionalno krsko ande Užice – Nade Matić 6, Užice
 Regionalno krsko ando Čačak – Cara Dušana 6, Čačak
 Regionalno krsko ando Šapco – Gospodar Jevremova 8, Šabac

Učo marketesko krsko ando Beograd – Nemanjina 22-26

Marketesko krsko ando Beograd – Masarikova 2, Beograd
 Marketsko krsko ando Niš – Svetosavska 7e, Niš
 Marketsko krsko ando Kragujevac – Trg AVNOJ-a, Kragujevac
 Marketsko krsko ando Požarevco – Jovana Šarbanovića 4, Požarevac
 Marketsko krsko ando Užice – Nade Matić 6, Užice
 Marketsko krsko ando Zaječar – Trg oslobođenja 30, Zaječar
 Marketsko krsko ando Kraljevo – Cara Dušana 41, Kraljevo
 Marketsko krsko ando Valjevo – Karađorđeva 43, Valjevo
 Marketsko krsko ando Leskovco – Blagoja Nikolića 1, Leskovac
 Marketsko krsko ando Novi Sad – Sutjeska 3, Novi Sad
 Marketsko krsko ando Sombor – Živojina Mišića 23, Sombor
 Marketsko krsko ande Subotica - Maresov lug 1, Subotica
 Marketsko krsko ande Sremsko Mitrovica – Svetog Dimitrija 39, Sremska Mitrovica
 Marketsko krsko ande Pančevo – JNA 13, Pančevo
 Marketsko krsko ande Zrenjanin – Kej 2. oktobra 1, Zrenjanin
 Marketsko krsko ando Čačko – Cara Dušana 6, Čačak

Averčhande organizacije:

Republikano geodetsko instituti – Bulevar Vojvode Mišića 39
Republikano hidrometeorološko instituti 1 Srbije – Kneza Višeslava bb
Republikano instituti pala e statistika – Milana Rakića 5
Republikani direkcija pala e droma – Autoput za Niš bb
Republikani direkcija pala o thagaripe ande Republika Srbija – Gračanička 8
Agencija pala e reciklaža Republike Srbije – Masarikova 5
Republika Srbija-Agencija pala avrune dijipa thaj promocija katar o avralipea
– Terazije 23
Komeserijato pala e našalde manuša – Carice Milice 2
Republika Srbija-Direkcija pala publikano mangipa – Kneza Miloša 20
Seizmološko instituti Srbijako –Tašmajdan Park bb
Republikano instituti pala o bararipe – Makedonska 4
Republikano sekretarijati pala o kanuni – Nemanjina 11
Bezbednosno-informativno agencija (BIA) – Kraljice Ane bb
Republikano instituti pala e informatika thaj internet – Dečanska 8a
Agencija pala bararipe katar e infrastruktura thaj lokalno korkorodirekcija
– Omladinskih brigada 1, SIV 3
Centro pala dikhipe – Vojvode Toze 31

Publikane firme:

Instituti pala pustika thaj siklojbaske buča – Milorada Jovanovića 11, 11000 Beograd
JP „Nacionalni parko Kopaonik“ – Sunčani vrhovi bb, 36000 Kopaonik
JP „Nacionalni parko Džerdap“ – Kralja Petra I 14a, 19220 Donji Milanovac
JP „Nacionalni parko Fruška Gora“ – Zmajev trg 1, 21208 Sremska Kamenica
JP Publikane firme pala e arakle thana – Braničevska 3, 11000 Beograd
JP „Naftna industrija Srbije“ – Narodnog fronta 12, 21000 Novi Sad
JP „Srbija šume“ – Bulevar Mihajla Pupina 113, Novi Beograd
JP „ŽTP Beograd“ – Nemanjina 6, 11000 Beograd
JP „Aerodrom“ – Aerodrom Beograd, 11000 Beograd
JP PTT Saobraćaja – Takovka 2, 11000 Beograd
JP „Elektroprivreda Srbije“ – Balkanska 13, 11000 Beograd
JP Radio televizija Srbije – Takovska 10, 11000 Beograd
JP „Srbijavode“ – Bulevar umetnosti 2, 11000 Beograd
JP „Službeni glasnik RS“ – Kralja Milutina 27, 11000 Beograd
JP „Panorama“ Priština-Beograd – Krunska 44, 11000 Beograd

Komune:

Šudrarigako-bačko trujalipe:

Komuna Bačka Topola – Maršala Tita 30
Komuna Mali Idoš – Maršala Tita 32
Komuna Subotica – Trg Slobode 1

Maškarutne-banatska trujalipe:

Komuna Žitište – Cara Dušana 15
Komuna Zrenjanin – Trg Slobode 10
Komuna Nova Crnja – JNA 10
Komuna Novi Bečej – Žarka Zrenjanina 8
Komuna Sečanj – Vožda Karađorđa 57

Šudro -banatsko trujalipe:

Komuna Ada – Trg Oslobođenja 1
Komuna Kanjiža – Trg Edvarda Kardelja 1
Komuna Kikinda – Trg Srpskih dobrovoljaca 12
Komuna Novi Kneževac – Kralja Petra I Karađorđevića 1
Komuna Senta – Glavni trg 1
Komuna Čoka – Potiska 10

Mesmerno banatsko trujalipe:

Komuna Alibunar – Trg slobode 4
Komuna Bela Crkva – Svetozara Miletića 2
Komuna Vršac – Trg pobede 1
Komuna Kovačica – Trg Maršala 50
Komuna Kovin – JNA 50
Komuna Opovo – Borisa Kidriča 10
Komuna Plandište – Vojvode Putnika 38
Komuna Pančevo – Kralja Petra 2-4

Rjaćutno -bačko trujalipe:

Komuna Apatin – Srpskih vladara 29
Komuna Kula – Lenjinova 11
Komuna Odžaci – Knez Mihajlova 24
Komuna Sombor – Trg Cara Uroša 1

Mesmerno -bačko trujalipe:

Komuna Bač – Trg Maršala Tita 2
Komuna Bačka Palanka – Kralja Petra I 16
Komuna Bački Petrovac – Kolakova 6
Komuna Beočin – Svetosavska 26
Komuna Vrbas – Maršala Tita 88
Komuna Žabalj – Nikole Tesle 45
Komuna Novi Sad (grad) – Žarka Zrenjanina 8a
Komuna Srbobran – Trg slobode 2
Komuna Titel – Žarka Zrenjanina 4
Komuna Temerin – Novosadska 326, lamela 2
Komuna Bečej – Trg oslobođenja 2
Komuna Sremski Karlovci – Trg Branka Radičevića 6

Sremsko trujalipe:

Komuna Inđija – Đure Đakovića 1

Komuna Irig – Vojvode Putnika 1
Komuna Pećinci – Slobodana Bajića 5
Komuna Ruma – Glavna 155
Komuna Sremska Mitrovica – Sv. Dimitrija 13
Komuna Stara Pazova – Svetosavska 1
Komuna Šid – Cara Dušana 1

Mačvansko trujalipe:

Komuna Bogatić – Mike Vitomirovića 1
Komuna Vladimirci – Svetog Save bb
Komuna Koceljeva – Nemanjina 74
Komuna Krupanj – Maršala Tita 2
Komuna Loznica – Karađorđeva 2
Komuna Ljubovija – Vojvode Mišića 45
Komuna Mali Zvornik – Kralja Petra I 38
Komuna Šabac – Gospodar Jevremova 6

Kolubarsko trujalipe:

Komuna Valjevo – Karađorđeva 64
Komuna Lajkovac – Vojvode Mišića 116
Komuna Ljig – Luke Spasojevića 7
Komuna Mionica – Vojvode Mišića 38
Komuna Osečina – Karađorđeva 78
Komuna Ub – 3. oktobra 4

Podunavsko trulijipe:

Komuna Velika Plana – Nikole Pašića 86
Komuna Smederevo – Omladinska 1
Komuna Smederevska Palanka – Francuska bb

Braničevsko trujalipe:

Komuna Veliko Gradište – Žitni trg 1
Komuna Golubac – Cara Lazara 15
Komuna Žabari – Kneza Miloša 1
Komuna Žagubica – Trg oslobođenja 1
Komuna Kučevo – Svetog Save 76
Komuna Malo Crniće – Maršala Tita 80
Komuna Petrovac – Srpskih vladara 165
Komuna Drinska 2

Šumadijako trujalipe:

Komuna Aranđelovac – Venac slobode 10
Komuna Batočina – Kralja Petra I 37
Komuna Knić - Knić
Komuna Kragujevac (grad) – Trg slobode 3
Komuna Lapovo - Njegoševa 18

Komuna Rača – Karađorđeva 48
Komuna Topola – Bulevar Kralja Aleksandra 9

Pomoravskio trujalipe:

Komuna Jagodina – Kralja Petra I 6
Komuna Čuprija – 13. oktobra 7
Komuna Paraćin – Tome Živanovića 10
Komuna Svilajnac – Svetog Save 102
Komuna Despotovac – Moše Pijade 2
Komuna Rekovac – Svetozara Markovića 2

Borsko trujalipe:

Komuna Bor – Moše Pijade 3
Komuna Kladovo – Kralja Aleksandra 30
Komuna Majdanpek – Svetog Save bb
Komuna Negotin – Trg Đorđa Stanojevića 1

Zaječarsko trujalipe:

Komuna Boljevac – Dragiše Petrovića 12
Komuna Zaječar – Trg oslobođenja 1
Komuna Knjaževac – Miloša Obilića 1
Komuna Sokobanja – Svetog Save 21

Zlatiborsko trujalipe:

Komuna Arilje – Svetog Ahilija 53
Komuna Bajina Bašta – Dušana Višića 28
Komuna Kosjerić – Olge Grbić 10
Komuna Nova Varoš – Karađorđeva 32
Komuna Požega – Trg slobode 9
Komuna Priboj – 12. januar 108
Komuna Prijepolje – Trg bratstva i jedinstva 1
Komuna Sjenica – Kralja Petra I 10
Komuna Užice – Dimitrija Tucovića 52
Komuna Čajetina – Zlatiborska 28

Moravičko trujalipe:

Komuna Gornji Milanovac – Takovska 2
Komuna Ivanjica – V. Marinkovića 1
Komuna Lučani – Jugoslovenske armije 5
Komuna Čačak – Župana Stracimira 2

Raško trujalipe:

Komuna Vrnjačka banja – Kraljevačka 17
Komuna Kraljevo – Trg Jovana Sarića 1
Komuna Novi Pazar – Stevana Nemanje 2
Komuna Raška – Ibarska 8

Komuna Tutin – Bogoljuba Cukića 1

Rasinsko trujalipe:

Komuna Aleksandrovac – Trg oslobođenja 7
Komuna Brus – Kralja Petra I 120
Komuna Varvarin – Trg Mirka Tomića bb
Komuna Kruševac – Pana Đukića 1
Komuna Trstenik – Knjeginje Milice bb
Komuna Čičevac – Karađorđeva 106

Nišavsko trujalipe:

Komuna Niš (foro) – 7. juli 2
Komuna Aleksinac – Kneza Miloša 169
Komuna Gadžin Han – Miloša Obilića bb
Komuna Doljevac – Doljevac
Komuna Merošina - Merošina
Komuna Svrljig – Radetova 33
Komuna Ražanj – Partizanska bb

Topličko trujalipe:

Komuna Blace – Karađorđeva bb
Komuna Žitorađa - Žitorađa
Komuna Kuršumlija – Proleterskih brigada bb
Komuna Prokuplje – Tatkova 2

Pirotsko trujalipe:

Komuna Babušnica – Ratka Pavlovića 1
Komuna Bela Palanka – Karađorđeva 28
Komuna Dimitrovgrad – Balkanska 2
Komuna Pirot – Srpskih vladara 82

Jablaničko trujalipe:

Komuna Bojnik – Trg oslobođenja 1
Komuna Vlasotince – Trg oslobođenja bb
Komuna Lebane – Cara Dušana 116
Komuna Leskovac – Pana Đukića 9-11
Komuna Medveđa – Jablanička 18
Komuna Crna Trava – Crna Trava

Pčinjsko trujalipe:

Komuna Bosilegrad – Georgi Dimitrova 62
Komuna Bujanovac – Karađorđ. Petrovića 115
Komuna Vladičin Han – Svetosavska 1
Komuna Vranje – V kongresa 1
Komuna Preševo – Maršala Tita 36
Komuna Surdulica – Kralja Petra I 1

Komuna Maršala Tita 4

E editoreske
Rodoljub Šabic, Manginutno

Branko Gligorić, direktori

Translacija: Lumnijakri Translacijakri Agencija

Lektura thaj korektura: Adi Sinani

Dizajn, Miloš Majstorović

Stampa

Stamparija Lileski, Lazarevački drum 15